

X. FEJEZET.

KÜLÖNFÉLE ÖSMERETEK.

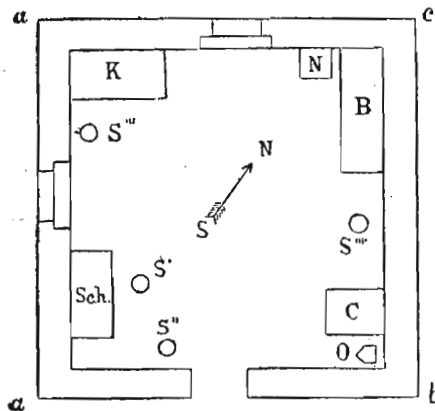
I. Vázrajz készítése.

A *helyszíni szemléről* szóló harmadik fejezetünkben részletesen tárgyaltuk, miképen járjon el a csendőr a bűncselekmény helyéül szolgáló terület, lakás, szoba stb. leírásánál. Minthogy azonban a cselekmény kellő megvilágítására a legpontosabb leírás mellé is egy, bár kezdetlegesen rajzolt vázlat gyakran elkerülhetetlen: szükséges, hogy a csendőr a vázrajz készítésében is némi jártassággal bírjon. A vázlat a leírást szemléltetővé teszi s annak mintegy megvilágítására szolgál.

Nem szükséges ehhez valami különös ügyesség: egy szobának, lakásnak, vagy kisebb tereprésznek egyszerű vázrajzát bárki is elkészítheti, aki az alábbi főszabályokat szem előtt tartja.

1. Aki a rajzoláshoz ért, az sebtiben, minden mérés nélkül is pontosan és jól szemléltetőleg képes a helyszínét fölvenni, aki azonban rajzolni nem tud, annak ezen ügyességet a *méreték pontos fölvétele által kell pótolni*. A méreték fölvételénél tehát legyünk pontosak. s tartsuk meg az arányt a fővonalak és az azok közé eső tárgyak nagyságát illetőleg. P. o. egy szobának a négy falát képező fővonalakkal arányosan rajzoljuk be az azon levő ajtókat és ablakokat, valamint a szobában elhelyezett bútorokat és egyéb tárgyakat is. Mert ha

ezeket akár túl nagyoknak, akár túl kicsinyeknek ábrázoljuk, az, aki a vázrajzot kezébe veszi, képtelen lesz megérteni, hogy miként mehetett ott végbe a kérdésben levő cselekmény. (Lásd 24. ábra.)

24. ábra. Egy szoba vázlatrajza.

2. Soha se mulasszuk el a világtájakat pontosan megjelölni olyformán, mint az a 24-ik ábrán a nyíl által jeleztetik.

3. Mindent maga mérjen meg a csendőr és ne bizza másra soha.

4. Fölöslegeset ne rajzoljon, mert az csak zavart okoz.

5. A vázlatot mindig a helyszínén

készítse el s ne bizza azt emlékező tehetségére, mert mire haza ér és hozzá akar fogni a rajzoláshoz, akkorára a benyomások már elmosódnak emlékezetében s csak hiányos munkát végez, ami a semminél is rosszabb.

6. A vázrajzot sohase készítse azon a papíron, melyen jelentését írta, hanem mindig egy külön lapon, mint mellékletet.

Néha előfordul, hogy nemcsak az épület belső részeiről, hanem kisebb tereprészokről is kell a csendőrnek vázlatot készíteni. A tett színhelyétől ugyanis a fontosakká vált nyomok messze vezethetnek, vagy az a kérdés merülhet föl, hogy a cselekmény lefolyása a környék egyik vagy másik pontjáról szemléltető volt-e? Ily esetekben az illető tereprészlet fölvétele elkerülhetetlen.

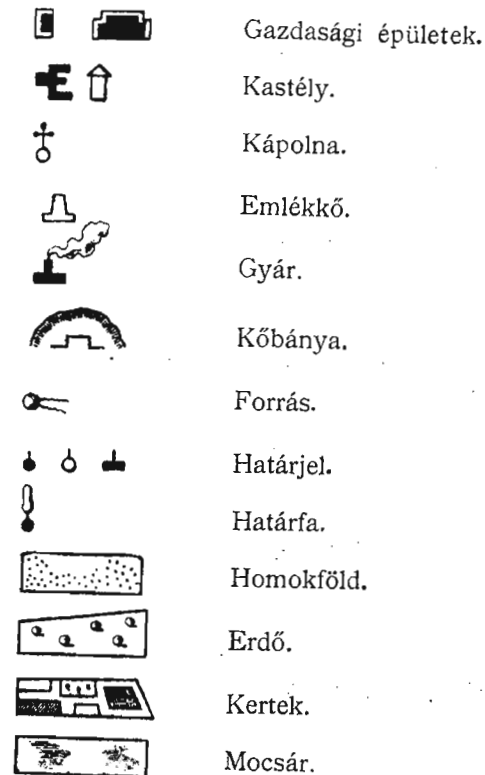
Erre használjuk azokat a nemzetközi jelzéseket,

melyek a mi katonai részletes térképeinken is láthatók s mindenki által könnyen megismerhetők. Az ily jelzésekkel készített vázlat világos lesz és bárkinek is könnyű tájékozására szolgál.

A tereprajzban foglalt összes jelzések ismeretére ehhez a munkához a csendőrnek koránt sincs szüksége, azért az alábbiakban csak azokat a jelzéseket ösmertetjük, amelyek úgy a vázrajz készítéséhez, mint általában a térkép olvasásához is szükségesek.

	Elsőrendű állami útvonal.
	Másodrendű állami útvonal.
	Megyei út.
	Községi kocssiút.
	Dülő-út.
	Marhajárás.
	Gyalogút.
	Két vágányú vasút.
	Egy vágányú vasút.
	Megye-határ.
	Község-határ.
	Kitérő, megállóhely, meredek úton.
	Lépcsőzetes tér (terassz).
	Vizfolyás hiddal és padlóval.

	Patak.
	Élő sövény.
	Deszkakerítés.
	Kőfalkerítés.
	La kházak
	Zárda.
	Templom.
	Kereszt.
	Kocsma.
	Temető.
	Mezei kút.
	Agyag, vagy kavicsbánya.
	Magánosan álló fák.
	Szántóföld.
	Rét.
	Szőlőkert.
	Komlóföld.

 Gyógyforrás.

 Vízpartó.

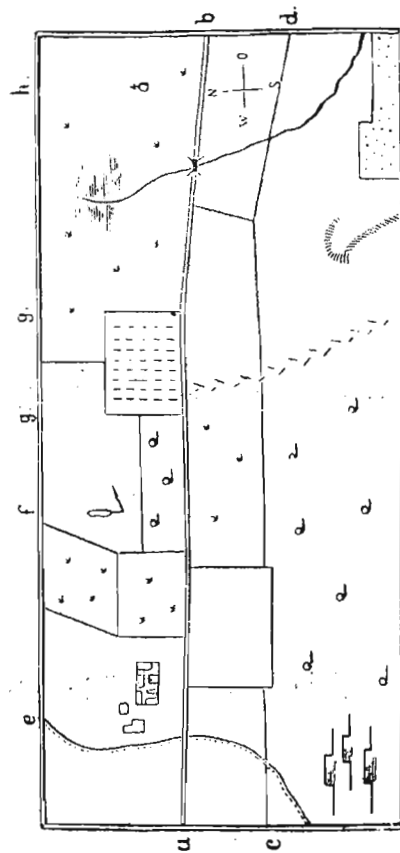
 Szentkép.

Tó.

Útmutató.

25. ábra. Tereprészlet vázrajza.

Ehhez a jelzésekhez még egy vázlatrajzot mutatunk be mintaképen (25. ábra) s megjegyezzük, hogy a világtájakat az ily rajzon is mulhatlanul ki kell tüntetni.

2. Széttépett iratok összeállítása.

A csendőr nagyon gyakran jut olyan széttépett irat birtokába, amelynek olvasása az általa vezetett nyomozásra nézve kiváló fontosságú lehet.

Ily alkalommal megfelelő nagyságú átlátszó másoló papírt kell kerítenie s azt egy darab deszkára reá szögezni. Ekkor az eltépett papírt lerakja egymásmellé és mindenekelőtt arról győződik meg, vajjon az egymáshoz tartozó részek *felülete* nem ösmerhető-e föl? Ez körülbelül sikerül olyformán, hogy a papír egyik oldala észrevehetőleg piszkosabb mint a másik, vagy hogy az egyik felülete be van írva, a másik pedig üres. Ha ezzel készen van a csendőr, akkor a darabo-

kat akként rendezi el, hogy az ugyanazon oldalhoz tartozók mind felül legyenek. Azután megkeresi azon darabokat, melyeknek *a két széle vágott*: ezek az iratnak sarkai; azután azokat a szeleteket válogatja ki, melyeknek *csak az egyik széle vágott* s ezeket a szerint osztja föl az alsó, felső, jobb, vagy bal oldalra, amint az esetleg rajtuk levő írás folytonosságából, illetve a repesztés összeillesztéséből az együve tartozandóság megállapítható. Ezek a részek az egész iratnak mintegy *keretét* képezik, melybe aztán a még felmaradt darabokat több-kevesebb munkával és szerencsével lehet bele illeszteni. Midőn ezzel rendben vagyunk, akkor az egészet a másoló papírra akként ragasztjuk föl, hogy az egyik darab szorosan a másik darabka megfelelő szakadásos széléhez illesztessék.

Az ily eljárásához sohase használjunk át nem látszó papírt, hanem átlátszó papír hiányában inkább egy *üveg lapot* alkalmazzunk; mert döntő bizonyítékul szolgálhat néha azon körülmény is, hogy be van-e a papírnak másik oldala is írva? ami egy átláthatlan tárgyra való fölragasztásnál sokszor nem lenne konstataható.

3. Az elégett, illetve az elszenesedett papírral való eljárás.

Ritkán célhoz vezető eljárás ugyan az elégett, vagy helyesebben az elszenesedett papírnak a nyomozás céljaira való értékesítése, mindamellett, ha a csendőr ilyen bűnjelre akad, meg kell kísérlenie annak biztosítását.

Házkutatásoknál, ha az illető annak nesztét vette, esetleg más okból kifolyólag is, gyakran akadunk ilyen jelekre. És ha elgondoljuk, hogy az ily megsemmisített írásból nemcsak egész szavak, hanem néha teljes sorok

és mondatok olvashatóan megmaradnak az elszenesedett papíron, nem szabad kimélnünk a fáradtságot, hogy azt a vizsgálat anyagául megmentsük.

Ha tehát a csendőr p. o. házkutatás alkalmával észreveszi, hogy a kályhában elszenesedett papír maradványai vannak, s a fennforgó körülményeknél fogva ezek gyanúsaknak tűnnek föl: azokat a vizsgáló bíró részére multhatlanul biztosítania kell.

A csendőrnek persze ilyenkor egyéb dolga van, mintsem hogy ezzel hosszabb ideig foglalkozzon, — azért vagy a kályhát kell őrizet alá vétetnie, vagy pedig a szobát elzárnia, esetleg lepecsételtetnie arra az időre, amíg a bíróság érdemlegesen nem intézkedik. Ezen kívül le kell vétetnie a kályha csövét, hogy a kályhának a kéménnyel való összeköttetése megszűnjék, a kályha nyílásait pedig ronggyal, vagy más alkalmas anyaggal be kell dugatni, hogy a korpus deliktit léghuzam ne érinthesse. Másként a kályhában kifejlődő léghuzam az elszenesedett papírt folytonos rezgésben tartaná s a kívánt célra csakhamar haszonvehetetlenné tenné.

XI. FEJEZET.

A LÁBNYOMRÓL ÉS EGYÉB NYOMOKRÓL.

I. A nyom tanulmányozása.

A nyomok tanulmányozásánál is bizonyos rendszert kell követni. Egyszerű megnézése a nyomnak mit sem ér. Ha a gyakorlati szolgálat érdekében akarunk ösmereteket szerezni, akkor azon kezdhetjük, hogy például egy poros úton, ahol mindenféle nyom keresztezi egymást, mindenekelőtt a csizmás és mezitlábás emberi nyomokat, azután az állatok nyomait s a kerékvágást különböztetjük meg egymástól, illetőleg osztályozzuk. Idővel világos lesz előttünk, hogy csak a lábbelik nyomai között is mily feltűnő különbségek vannak: a szögezés, a sarok és a talp formájában, a férfi és nő, az erősebb s könnyebb léptek lenyomatai között. Ha egy elvesztett nyomot újra sikerül felfedezni s azt tovább követve, egyszerre csak egy egészen tiszta lenyomatára találunk, melyen megolvashatjuk a szögfejek számát, s konstatálhatjuk, hogy egy szög hiányzik: mily örömről telik benne, hogy immár egy másikkal össze nem téveszthető. Tovább menve, az egyik lábnyom mellett egy bot lenyomatát látjuk s ebből azt következtethetjük, hogy emberünk elfáradt s az eddig talán a hóna alatt hordott botra most kezdett rátámaszkodni; de az élesen figyelő csendőr észreveszi

azt is, hogy a bot lenyomata se nem szöges, se nem gömbölyded, mint a használt botoknál szokott lenni, — a bot tehát egészen új! Nehány lépéssel visszamenve, szemünkbe tűnik, hogy egy mogyoró bokorról egy erős hajtás van nem rég levágva: ime! világos előttünk, hogy az illetővel nem volt bot, vagy talán a tett helyén feledte azt, mert itt vágott magának helyette egy másikat; de az is feltűnik a figyelmes szemlélő előtt, hogy a mogyoróhajtás nem késsel, hanem baltával vágott le, amiből ismét következtetjük, hogy ismeretlenünk baltát is hordott magával. Ha tovább követjük a felvett nyomot, egy helyen észre vesszük, hogy az illető megállapodott, látjuk, hogy pipájából a hamut kiverte s aztán újból rágyújtott, de a fordulatokat eláruló ideoda való tipegő nyomokról, valamint a félig elégett és eldobott számos gyufáról azt is megtudjuk, hogy a szél erősebben fújt s ebből a körülményből már azt is reméljük, hogy ulólréhetjük az illetőt, mert hiszen még alig van negyed órája, hogy a szél föltámadt.

Nemsokára egy kocsmához érünk s megállapítjuk, hogy a nyomok odavezetnek s a nyomozott ember tényleg oda tért be. Ha most őt ott hagyjuk és más irányban végezvén dolgunkat, csak később térünk vissza az elhagyott irányra, a kocsmától jó távol ismét ráakadunk a jól ismert nyomra. De mily nagy különbség a régi és az új nyom között: a lépések bizonytalanok, hol rövidebbek, hol hosszabbak s erről aztán megtudjuk, hogy az atyafi jól leszopta magát, megittasodott.

Természetes, hogy ily sokoldalú megfigyelést nem minden nyomnál lehet tenni, de ha a csendőr figyelmes és tanulni akar, bizonyos következtetéseket mindig fog levonni s végre oly gyakorlatot szerez magának ebben, hogy azt komoly esetben is hasznosan értékesítheti.

A tanulmányozásnak egyik helyes módja az is, ha több lábnyom között igyekezzünk egy és ugyanazon nyomot kiösmerni s azokból meghatározni, vajjon női,

vagy férfi nyommal van-e dolgunk s hogy alacsony, vagy magas termetű, továbbá milyen járású, éplábú, esetleg sánta, vagy lábait menés közben valami fogyatkozás miatt *egy más után húzó* embertől erednek-e azok?

Ha ily egyénekekkel találkozunk a csendőr, nézze meg jól, hogy mi különbséget lát egyiknek és másiknak a nyomai között. A magasabb embernek hosszabb láb-szárainál fogva lépései is nagyobbak lesznek, mint az alacsony termetűé. Ha p. o. egymás mellett haladó két férfi nyomából a test magasságára kell következtetni s látjuk, hogy míg az egyik 10 lépést tett, addig társának 12 lépésre volt szüksége, jóformán be lesz igazolva, hogy a nyomok egy magasabb és egy alacsony termetű egyéntől erednek. Ha az egyik lépés rendes hosszúságú, a másik peddig ennél feltűnően rövidebb, akkor biztosan sánta ember nyomára akadtunk. Aki a sárban, nem egészen mély hóban, vagy az út porában láthatólag húzta, csúsztatva lábait egymás után, az rendszerint hibás testalkatú, esetleg *kifáradt*, vagy öreg, törődött ember; a nő lépésének hossza arányban áll a női és a férfi lábak lenyomatának nagyságával.

2. Az igazi nyom felkutatása.

Minden büntetendő cselekmény alkalmával kötelessége a nyomozással megbízott közegnek idegen nyomok után kutatni s ha ilyenek találhatók, azokat meg-rongálás, illetve a megsemmisítéstől megóvni.

És itt hangsúlyoznunk kell, hogy a nyomok ne csak a tett színhelyén, vagy annak közvetlen közelében, hanem távolabb is kerestessenek. A cselekmény helyén ugyanis a tettes mindenestre ovatosabb, mint később, s ha maradt is vissza nyoma, igyekszik azt elővigyázatból megsemmisíteni, vagy felösmerhetlenné tenni;

de a legtöbb esetben már a helyszíni szemle megejtése előtt összetapossák és ösmeretlenné teszik az értékes nyomot a báméskodók és egyéb hivatlanok.

A távolabbi körletben talált nyomról is sokkal jobban meg lehet alapítani az összefüggést, mintsem hinnénk. A bűntény elkövetése után, járt út helyett a tettes rendszeren a kerten, hátsó udvaron, vagy más járatlan irányban fog elillanni s a földeken át igyekszik a járt utat elérni; ha tehát ily helyen találunk idegen nyomra, akkor legalább is valószínű, hogy az a keresett tettestől ered.

Ilyen esetben első sorban meg kell tudnunk a környezettől, vajjon nem tőlük ered-e a nyom, vagy nem tudnak-e felvilágosítást adni keletkezéséről? Ha nemleges választ kapunk s e mellett még azt is megállapíthatjuk, hogy a nyomot visszahagyó egyén a helyi viszonyokkal kevésbé ösmerős, p. o. az illető neki ment egy kőrákásnak, gödörnek stb. erős bizonyítékunk van arra, hogy a nyom a tettestől származik.

Meg kell itt emlékeznünk a gonosztevőknek azon furfangjairól, amelyeket azért szoktak alkalmazni, hogy a nyomra nézve a vizsgálatot tévútra vezethessék. Ezek a *hátra felé menés és a nyomnak meghamisítása*.

A hátra felé menésből eredő nyom könnyen felösmerhető abból, hogy a lépések *rövidebbek*, mivel az emberi izom nincsen az ilyen menéshez szokva s ugyanezen okból az *irány* is ingadozó, bizonytalan. Ezenkívül a lábhegynek valami sajátságos lenyomata is vehető észre, kivált, ha az illető a család leplezésére hosszúkat igyekezett lépni, mert ilyenkor a lábhegy először érintvén a talajt, élesebb nyomot hagy vissza. Ha ez a gyanú forog fönn, kísértsük meg ugyanazon talajon mi is a hátramenést, hasonlítsuk össze a két nyomot s tévednünk lehetetlen lesz.

A nyomok hamisítása oly esetekben fordul elő, midőn a hátra felé menés nagyobb távolságra kelle-

metlen lenne és az illető mégis az irányra nézve akarja a nyomozást megtéveszteni; továbbá, ha egy öngyilkosságot gyilkosságnak akar valaki feltüntetni (p. o. ha az öngyilkos élete biztosítva volt); végre, ha a tettesnek az a szándéka, hogy a gyanút magáról másra terelje

Az irány megtévesztésére szánt hamis nyom előidézése úgy történik, hogy a lábbelire egy *megfordított* talpat erősítenek. Ennél az esetenél a tettes rendszeren azt a hibát követi el, hogy oly talajt keres, melyen a nyom tisztán kivehető s erősen szembetűnő lesz. Az ily furfanggal szemben legcélszerűbb a hamisított nyom mellett ugyanoly nagyságú lábbelivel, de nem megfordítva tenni kísérletet, amidőn is a *megterheletés rendellenessége* azonnal szembetűnővé lesz, sőt ha különös cselel nem élt az illető, legtöbb esetben a megfordított csizmatalpat felkötő zsinog nyoma is kivehető lesz.

Ha a nyom hamisításával a tettesnek az volt a szándéka, hogy a gyanút magáról másra terelje, akkor vagy olyan lábbelivel csinál feltűnő nyomokat, mely az övétől lényegesen különbözik s azt a használat után megsemmisíti, vagy pedig a *saját csizmája alá idegen lábbelinek talpát erősíti*. A hamisítás első módját akkor alkalmazzák, ha az illetőnek *kis lába* van és nagy nyomokat akar visszahagyni, — míg a másik módot a *nagy lábúak* veszik elő, hogy *kis* nyomokat létesítsenek.

Az ilyen megtévesztést felderíteni nehéz, de nem lehetetlen. A tettes ugyanis a legtöbb esetben figyelmen kívül hagyja, hogy a nagy lábak hosszú lábszárakat s ennél fogva nagy lépéseket, a kis lábak pedig rövid lépéseket föltételeznek. Ha ez az arány nincs meg, akkor gyanunk már fölébredt s tovább vizsgálódva, a lépéseknél és az iránynál mindkét esetben bizonyos *határozatlanságot*, ingadozást fogunk észrevenni; a túlságosan nagy lábbelinél a nyom csoszogó lépést mutat, ami könnyen észrevehető; ha pedig a rendes lábbeli

alá a kisebbnek talpa van felerősítve, akkor a felkötő zsinór esetleges lenyomatán kívül sárban, hóban, vagy más süppedékes talajon, a nagyobb lábbeli egyes részeinek nyoma is kivehető lesz.

Ha a csendőr ily turpisságot felderíthet, azzal igen szép eredményeket érhet el, még pedig nemcsak az által, hogy a tettes ellen súlyos bizonyítékokat szerez, hanem azzal is, hogy sokszor bebizonyíthatja a gyanúsítottak ártatlanságát.

Hogy az ily hamisított nyomok nemcsak a bűnügyi regényekben fordulnak elő, arról számos gyakorlati eset tanúskodhatik.

3. A nyomnak megmérése és mintázása.

A lábnyomok méreteinek vételénél a csendőrnek nagyon óvatosan és pontosan kell eljárnia; különösen a meztelen és a bocskoros láb nyomát nehéz helyesen megmérni, azért itt a figyelmet különösen fokozni kell. A csizma és cipő által okozott nyomok megmérése már könnyebb, mivel ezeknél a saroknak és a talpnak kemény szélei élesebb lenyomatot adnak a talajban; de itt is kiváló figyelemmel kell lenni arra, hogy a talaj kemény részein ez a lenyomat hiányos és hogy a nedves, sáros talajba esett nyom, a nedvesség felszáradása folytán nagyság tekintetében változást szenved.

Magától értetődik, hogy a nyomnak nemcsak hosszát, hanem a sarok és a talp különböző szélességét is lehető pontosan meg kell mérni s az adatokat híven följegyezni.

A nyomok fontosságánál fogva számos esetben ajánlatos, sőt szükséges azokat le is *mintázni*, hogy a vizsgálatnál és a végtárgyalásnál, mint bizonyítékok szerepeljenek.

A lemintázás tulajdonképen a vizsgálóbíró feladata

volna, de sokszor a csendőr is jöhet oly helyzetbe, hogy foglalkoznia kell e dologgal. Ha p. o. a vizsgálóbíró akadályozva van a helyszínén megjelenni s a körülmények fontossága kötelességévé teszi a nyomozó közegnek egy különös jelentőséggel bíró nyom biztosítását, és ha esetleg a vizsgálóbírónak kell más közeg hiányában ezen munkánál segídkeznie. Szükséges tehát a hivatását lelkiösmeretesen felfogó csendőrnek és rendőrnek is, hogy ebben a dologban kellő ösmeretekkel bírjon.

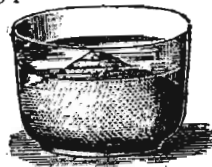
Ha valamely nyomnak a mintázása válik szükségessé, mindenekelőtt számolni kell azzal az eshetőséggel, hogy az nem sikerül s akkor nemcsak a minta válik haszonvehetetlenné, hanem az eredeti nyom se marad meg eredetiségében s könnyen elveszíthetjük az ahhoz füződő összes bizonyítékokat. Mielőtt tehát a mintázáshoz fognánk, előbb pontosan le kell írni és méretek szerint lerajzolni a nyomot, hogy nem sikerülés esetére legalább ezek az adatok maradjanak meg. Ha alkalom van rá, legjobb ilyenkor azt lefényképezni.

A mintázáshoz első sorban legajánlatosabb a gipsz. Ez majdnem mindenütt kapható s nagyon célszerű, ha friss, jól égetett, száraz gipszet előre nem látható szükségletre a laktanyában mindig készletben tartunk. Legjobb azt egészen tele töltött és jól bedugaszolt üvegben tartani, hogy minél kevesebb levegő férhessen hozzá.

Mielőtt a mintázáshoz fognánk, e célra a nyomot elő kell készíteniünk; t. i. a bele hullott föld, kavics, vagy egyéb idegen anyagot ovatosan ki kell belőle szedni s ha víz, vagy más nedvesség gyülemlt volna bele, azt gyapottal, vagy itatós papírral szárazra föl kell itatni. Ha módunkban van, előnyös a nyom oldalait erősbbíteni; ezt legjobban schellak és spiritusz oldattal, vagy ha ez nincs kéznél, az asztalosok által használt politúrral tehetjük, ami tulajdonképen semmi egyéb, mint schellak és spiritusz oldat. Ezt a folyadékot legheylesebb illatszert fecskendővel a nyomra fecskendezni,

de ha ily eszköz nem áll rendelkezésünkre, gyapottal, vagy puha ecsettel is rá kenhetjük. Ezt az eljárást azonban igen ovatosan kell végrehajtani, nehogy a folyadék a nyomnak jellegzetes mélyedéseit, p. o. egy szög benyomatát kitöltse, mert akkor a mintán ez a lényeges mélyedés nem lenne látható. De ez a munka csupán a nyom erősítésére szolgál és nem okvetlenül szükséges.

A gipsz elkészítésénél szem előtt kell tartani, hogy a vízzel való vegyítés által tézstaszerű csomók állanak elő, melyek nem folynának szét a nyomban, ha előbb össze nem morzsolnánk, erre pedig idő nincs, mert a gipsz oly gyorsan szárad, hogy mire ezzel készen lennénk, már túlságosan megkeményedne. Hogy ennek ne legyünk kitéve, egy csésze alakú edényt veszünk s azt körülbelül egy harmadára vízzel megtöltjük s a gipszet kézzel ráhintjük, vagy szitával rászitáljuk mindaddig, míg a víz felületén a gipszből egy kis magaslat támad. (26-ik ábra.) Ha most ezt gyorsan megkeverjük, minden csomósodás nélküli folyékony anyagot kapunk, melyet aztán sietve a lemintázandó nyomra öntünk úgy, hogy az minden részébe behatolhasson. Ha a nyom alja a folyadékmal egy centiméternyire megtelt, akkor társunk által előre kéznél tartott fa lécecskéket rakatunk reá és az öntést ezekre folytatjuk. (27-ik ábra.) Ha a nyom esetleg olyan mély lenne, hogy már a lécecskék is egy centiméterre befedtetnek, akkor az eljárást ismételni kell. Ezek a falécecskék az öntvénynek mintegy vázát képezik s annak kiváló erősséget kölcsönöznek. A lécecskék közé ajánlatos közönséges spagátot, vagy egyéb zsinég-félét kanyargósan elhelyezni s

26 ábra.

27. ábra.

ezeknek végeit az öntvényből kihagyni: ezzel az öntvény még szilárdabb lesz s az az előnyünk is megvan, hogy a zsinég végeinek segélyével a mintát könnyebben és biztosabban kiemelhetjük.

Meg kell itt jegyeznünk, hogy úgy az igénybeveendő falécecskéket, valamint a zsinórt is, megelőzőleg *vízbe kell áztatni*, mert különben ezek az öntvény viztartalmát szívják magukba, felduzzadnának s a mintát szétrepesztették.

A gipsz néhány perc alatt már keményedni kezd s tíz—tizenkét perc múlva bátran kiemelhető.

Felesleges talán arra figyelmeztetni, hogy a minta kiemelésénél nagy óvatossággal kell eljárni. Ha a kiemelés nem akarna jól sikerülni, akkor azt ásóval földestől emeljük ki s az esetleg reá tapadva levő földet óvatosan lehámozzuk s ha az utolsó földrészecskét is vízzel szépen lemossuk, előttünk áll a nyomnak tiszta, fehér és hű lenyomata.

Gipszhiányában a mintázáshoz szoktak még használni *viaszt*, azonkívül homok-talajban levő nyom levételére *stearint* és végre a hóban levő nyomok mintázására közönséges *asztalos-enyvet*. Ez utóbbit kissé sűrűbbre kell főzni, mint az asztalosok szokták és akkor öntsük a nyomba midőn kihűlben van: ott az enyv azonnal megkocsonyásodik s ha a kihülés alkalmas pillanatát jól eltaláltuk, ez úton a legkitünőbb mintát fogjuk kapni, mert a hó sokkal hamarabb kihúzza a megalvóban levő enyv melegét, mintsem az a havat elolvasztaná.

Másféle nyomok.

Ezek alatt a puha talajban képződő mindazon nyomokat értjük, melyek a büntényvel bármi módon is összefüggésben állanak. A nyomozásra nézve ily értelemben minden nyom értékkel bír és sokszor fon-

tosabb lehet magának a tettesnek a lábnyománál is.

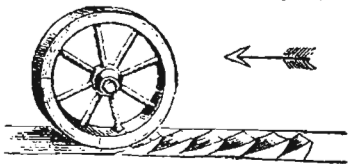
Ezeknek felösmérése és lemintázása néha sokkal nehezebb, mint a lábnyomoké, de ez nem oldja föl a csendőrt attól a köteleiségtől, hogy velük tüzetesen foglalkozzék.

Tegyük föl például, hogy egy gonosztevő menés közben *botot* használt: ennek a botnak a talajban hagyott nyomai kiváló fontossággal bírhatnak; de a személyazonosság bizonyítására nem elegendő a jelentésben csupán annyit írni, hogy a bot *középvastagságú*, mert ez csak *általános* meghatározás; azonban, ha a nyom le van mintázva s később alkalmunk nyílik a gipsz lenyomatot a gyanúsított egyén botjával összehasonlítani, ez a személyazonosság bizonyítására már lényeges befolyással bír. E mellett sohasem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az illető a botot jobb, vagy bal kezében hordta-e? mivel ebből a körülményből *balog* kézre, esetleg fájós, vagy sérült lábra lehet következtetni, ami a személyazonosság bizonyítására igen fontos lehet.

Fontossággal bírnak néha a bűnügyi nyomozásnál a *lőnyomok* is. A pata nagysága és alakja, a patkószegek száma, azoknak egymástóli távolsága, vagy hiányos volta, sokszor vezethet meglepő felfedezésekre. Kutya és más állatok nyomai szintén szolgálhatnak bizonyítékul s ha adandó fontos esetben azoknak lemintázása válik szükségessé, azzal éppen úgy járunk el, mint az emberi nyomoknál megmagyaráztuk.

Nem ritkán bírhatnak értékkel a *keréknyomok* is, melyekből megállapíthatjuk a haladás irányán kívül a keréktalp szélességét és a tengely távközét. A haladási irány meghatározására különösen ott van értéke a keréknyomnak, ahol a talaj keménysége folytán a lőnyomok felösmerhetlenek. A keréknyom — kivált ha a jármű nehéz, vagy meg van terhelve, mindig felösmerhető.

mert a földön levő por, homok, sár, hó stb. a haladó kerék nyomása alatt *pikkelyszerű s lépcső alakú, tömör anyaggá képződik s ezek a részecskék mindig azon irányban emelkednek föl, a merre a szekér halad,*

28. ábra.

megfigyeljük, ezt a jelenséget alig fogjuk elfeledni.

Végül megjegyezzük, hogy oly esetek adhatják magukat elő, midőn arról a tárgyról is mintát kell készítenünk, amely a nyomot okozta, vagy okozhatta. Ennek szüksége leginkább akkor fordul elő, mikor attól kell tartanunk, hogy a kérdéses tárgygyal későbben már nem rendelkezhetünk, p. o. bizonyos körülmények között ilyenek lehetnek: egy meggyilkoltnak az első fogai stb.

(28-ik ábra.) úgy, hogy ha a kerék nyomát simává akarnánk tenni, akkor azt az ellenkező irányban kellene hajtánunk. Különben, ha egy terhes szekérnek nyomát egyszer alaposan

XII. FEJEZET.

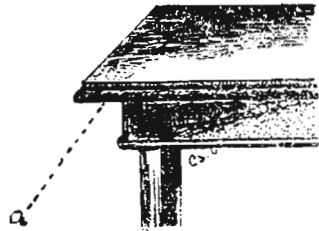
A VÉRNYOMOKRÓL.

1. A vérnyom felismerése és felkutatása.

A vércseppek nem bírnak mindig vörös-barnás színnel, hanem az életkor, a levegő hőmérséke s azon talaj, vagy tárgy felületéhez képest, melyre csepegtek, különféle színekben váltakozhatnak: lehetnek vörösbarna, barna, zöldesbarna, olajzöld, rózsaszín s majdnem teljesen színtelenek. Előfordult, hogy egy többféle színnel festett falon az oda fecskendezett vér színe akként változott, amint azt a fal festőanyaga feloldotta, vagy magába szívta; úgy, hogy ámbár a falon látható fecskendezés tényleg vérnek bizonyult, a laikus szemlélő minden egyébnek tarthatta volna, mint vérnek. Azért, ha vérnyomok után kutatunk, soha se induljunk kizárólag a szín után, hanem inkább több jelenséget tartunk vérfoltnak, mint kevesebbet.

Miután a nyomozásnál rendszerint nagy fontossággal bír az, hogy megsebesülése után az áldozat követett-e még el valami cselekményt, vagy hogy a tettes maga nem sebesült-e meg szintén: a vérnyomok fölkeresésénél oly helyekre is ki kell terjeszteni a figyelmet, amelyek első pillanatra nem látszanak alkalmasnak arra, hogy vérrel bemocskolva lehetnének. Hogy csak egy példát hozzunk fel erre, gyakran tapasztaljuk, miszerint kivált az alsóbb néposztályhoz tartozók, véres kezüket pusztá megszokásból igen gyakran törülk az asztal

alsó lapjához, s ezt a szokást a bűntény elkövetése alkalmával is megtartják. (29. ábra.) Így találhatunk sok-

29. ábra.

Az a hely, ahol a véres kéz megtörlésének nyoma sokszor található.

szor vérnyomokat az oly asztali fióknak alján, melyen fogantyú nincsen; ez olyankor fordul elő, ha a kezén magát bevérezett tettes valami érték után kutat. (30. ábra.)

30. ábra

Véres kéz nyoma az asztalfióknak alsó részén.

Nehéz a vérfoltokat fényezett, különösen barnára fényezett bútorokon feltalálni, kivált hiányos világításnál; azért, ha valamely szobában vérnyom után kutatunk, ne sajnáljunk nappal is mesterséges világosságot csinálni — gyertyát gyújtani. Ez egyrészt azért szükséges, mivel a bútoroknak árnyalatban levő kisebb részeit a gyertyavilág segítségével tüzetesebben megfigyelhetjük, mint az ablak egyoldali világításánál, másrészt pedig azért is, mert a vérfolt majdnem ugyanolyan csillogást mutat, mint a barnára fényezett bútor, s ez a gyertya fényénél tűnik leginkább szembe.

Szabadban több fáradtsággal jár a vérnyom feltalálása, mert itt nemcsak az eltaposásnak, hanem az időjárás behatásának is ki van téve.

A köd, eső, feloldja, elmosza, a forró napsugár felszárítja a vért s ennek következtében a sima talajon felpattogzódik és széthull; azonkívül pedig a talaj vegyi összetételéhez képest színét annyira elváltoztatja, hogy alig állítható, vagy ösmerhető fel vérenek. A szabadban feltalált nyomokat tehát nemcsak a hivatlan közönség eltaposásától, hanem az időjárás behatásától is meg kell óvni. Ha a bizottság kiszállása a helyszínére késik, és annak a megtalált vérnyomok azonnal át nem adha-

tók, akkor azokat okvetlen biztosítani kell az idő viszonyosságaitól. Nem elég e célból valami edénnyel csupán leborítani, mert ennek az esővíz esetleg aláfolhat és megsemmisítheti, hanem közvetlen az edény körül még deszkadarabokat, vagy más alkalmas tárgyakat is kell a földbe erősíteni, hogy a víz más irányba tereltesse s a nyomot védő edény alá ne folyhasson.

Ha a nagyobb vérnyomok megóvása iránt intézkedett a csendőr, akkor azonnal az apróbb nyomok felkereséséhez kell látnia; oly kisebb vércseppek után kell puhatolni, melyek a már biztosított nagyobb nyomhoz közelebb vagy távolabb, fűszálakon, fákön, köveken, az út, vagy a mező porondján stb. található. Ezek azért bírnak fontossággal, mert általuk támpontokat nyerhetünk arra nézve, hogy p. o. a sebesült maga vándorolt-e azon helyre, ahol föltaláltatott, vagy úgy hurcoltatott oda; — továbbá, hogy a tettes megtisztította-e magát a vértől, vagy nem maradtak-e rajta vérfoltok, melyeknek menekülése közben nyomát visszahagyta.

Ilyen apróbb, és szabad szemmel sokszor észre sem vehető vércseppek felkutatásában nagy segítségére lehetnek a csendőrnek a jó szimattal bíró kutyák.

2. Oly vérnyomok felkutatása, melyeknek megsemmisítése, vagy eltüntetése megkísérletett.

A gonosztevők a vérnyomok eltüntetésében bámulatos furfanggal és ügyességgel szoktak eljárni, de néha a legfontosabbról megfeledkeznek s ennek köszönhető számos esetben, hogy az eltávolítani megkísérlett nyomokat még is feltalálhatjuk és a vizsgálat javára értékesíthetjük.

Ennél a tárgynál mindenekelőtt a gyanúokról kell szólnunk. A gonosztevő véres kezét a tett elköve-

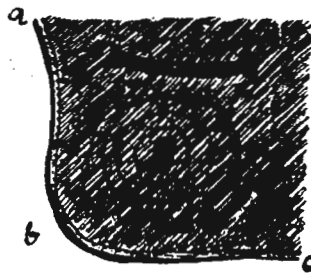
tése után siet jól megmosni; az pedig már magában feltűnő, ha az alsó néposztálynál, kivált hétköznapon gondosan megtisztított kezet találunk. Ennek már arra kell ösztönözni a csendőrt, hogy az illetőnek kezeit, különösen a körömházánál és köröm alatt egy jó nagyító üveggel szorgosabban megvizsgálja. Bármily figyelmesen van is megmosva a kéz, az említett helyeken mindig maradnak vissza szabad szemmel meg nem látható vérnyomok. Ha ezt feltalálta a csendőr, hallgatni kell a felfedezéssel mindaddig, amíg ezt szakértővel a vizsgáló bíró előtt is meg nem állapíthatja.

A kezek megvizsgálásánál még lényegesebb a gyanúba fogott egyén *hajának* alapos megvizsgálása, mert a gonosztevő rendszerint nem is gondol arra, hogy oda is fecscsenhettek vércseppek s ennél fogva annak lemosására kevesebb gondot fordít. Nem kell tehát egy esetben sem elmulasztani az arcot és különösen a haját is nagyító üveggel tüzetes vizsgálat alá venni.

A ruházatot, lábbelit és a fehérenműt eleinte csak általánosan kell megvizsgálni, hogy nem fedezhető-e fel rajta a *tisztítás* nyoma, a mi már gyanúra szolgáltatna okot. Ez a tisztítás gyakran csak annyiból áll, hogy a ruhára fecscsent, vagy tapadt vért levakarják, de akkor annak helyén mindig marad egy — habár nehezen észrevehető folt. Néha nagy gonddal foganatosíttatik ugyan a ruházat megtisztítása, de előfordul, hogy csak azokra a részekre terjed ki, amelyek se mbeötlők s a lábbelire, a zsebek belső részére, a sötétebb színű ruhára, melyen a vér nem ötlik azonnal szembe, már nem fordítatik oly nagy figyelem. Előfordult, hogy egy gyilkossággal vádolt gonosztevő véres ruházatát a legnagyobb gonddal megtisztította, azonban csizmáját levetni s úgy meg nézni eszébe sem jutott, a csizma kopott, fakó szárán pedig felülről nézve nem voltak láthatók a vércseppek, melyek aztán bizonyítékul szolgáltak ellene.

Ha a véres ruhadarab kimosatott, akkor éppen ez

a mosás fogja megszülni a gyanút. Ennél tudnia kell a csendőrnek, hogy a friss vér *hideg* vízben való mosás által igen könnyen eltávolítható, azonban ha *meleg*, vagy *forró* vízben mosatik ki, a vér még jobban a szövetbe veszi magát s onnan többé alig távolítható el nyom nélkül. Nem azon a helyen marad ugyan a vérfolt, a melyen volt, hanem annak a helynek a kerületén, mint az a 31. ábrán látható.

31. ábra, Meleg vízzel kimosott vérfolt a ruhában.

Ez a rajz egy felső öltöny egyik szárnyát ábrázolja a zseb hasitékával. A legkisebb pont a kimosott vércseppet mutatja, a körök pedig azokat a hullámokat, amelyekre a meleg vízeli mosás folytán a vér átszívódott. Ebben az esetben a csendőrnek nemcsak a mosás nyomát kell megvizsgálni, hanem az öltöny szegélyének

(*a*, *b*, *c*) és a zseb szegélyének (*d*, *e*) varrását is, ahol még az esetben is akadhat vérnyomokra, ha a ruhadarab *hideg* vízzel volt kimosva.

Egyébiránt ha asszonyonnyal van dolgunk, akkor biztosak lehetünk benne, hogy a vérfoltos ruhadarabot *hideg* vízzel mosták ki, mert az asszonyok ebben gyakorlottak, ellenben a férfi, aki ehhez nem ért, sietni fog véres ruháját minél forróbb vízben megtisztítani, azt hívén, hogy ez sikeresebb, holott éppen ez lesz áruelőjává.

Valamely gyilkoló eszközt, vagy szerszámot se hagyjunk soha figyelmen kívül azért, mivel rajta láthatólag semmi nyomát se találjuk a vérnek. A penge lehet a legfényesebb, de azért a késnyél tövében, vagy a nyélnek a balta fokába való illesztésénél, nagyító üveggel bőven található oly vérnyomok, melyek vagy

a tett elkövetésekor egyenesen jöttek oda s a megtisztításkor a figyelmet elkerülték, vagy a vízzel való mosás következtében nyomultak a szűk nyílások közé.

3. A hajszál (papillár) vonalak lenyomata.

A hajszál-vonalak, vagy *papillár*-vonalak alatt azon rendkívül vékony és finom vonalakat értjük, melyek az ember ujja hegyének belső részén, tehát a köröm mögött elhúzódnak. Ezek a vonalak azzal a sajátsággal bírnak, hogy minden embernél más formájúak s hogy irányuk és formájuk a gyermekkortól kezdve a késő vénségig ugyanaz marad. A személyazonosság bizonyítására tehát ezeknek a vonalaknak a lenyomata sokszor igen nagy fontossággal bír, — p. o. ha egy gyilkos a kezeit bevérezte s véres újjával valamely sima felületű tárgyhoz ér, azon a hajszálvonalak híven megmaradnak; azért midőn a csendőr ily véres újj lenyomatot talál, azt okvetlenül biztosítsa, mert ha azt a gyanúsított egyén újjahegyeinek lenyomatával, — természetesen nagyító üveg segítségével, összehasonlítjuk — a személyazonosságot kétségtelenül bizonyítani lehet.

Az összehasonlításra szükséges lenyomatot úgy szerezzük meg, hogy a gyanúsnak újjait olajos festékkel, korommal, tintával, vagy valami festék félével bekenjük s aztán papírra ismételten lenyomatjuk.

4. A vérnyomok megőrzése.

A vérnyomokat feltüntetető tárgyak ovatos becsomagolásához és akként való elszállításához, hogy azok meg ne semmisüljenek, a csendőrnek szintén értenie kell.

Ennek főfeltétele az, hogy az illető bűnjel úgy legyen becsomagolva, hogy a dobozban, vagy a ládá-

ban ide-oda ne mozoghasson. P. o. a véres ruhát akként helyezzük el a továbbszállításra szolgáló ládában, hogy a véres rész felülre essék, — a láda aljába azonban előbb lyukakat fúrunk s azokon áthúzott zsineggel a ruhát a láda fenekéhez annyira leszoritjuk, természetesen a vérrel borított helyek lehető kimélésével, hogy ne mozoghasson. Véres papírt, ha a vér rá van száradva, egy másik papírba kell csomagolni és a csendőr egyszerűen tárcájába teszi. Ha a vérnyomok apróbb fadarakon s általában könnyű és kisebb tárgyakon vannak, akkor megfelelő dobozokat kell keríteni s a bűnjelkeket ezeknek aljára lerakni, aztán zsineggel — mint a ruhánál jeleztük — a doboz aljához kívülről le kell kötni.

Több bajjal és gonddal jár nagyobb és súlyosabb tárgyakkal, mint p. o. ásó, fejsze, vasrudak, szekérlócs, botok, dorongok stb. elszállítása, mert ezekről is, ha mozognak, a vércseppek könnyen leperereghetnek és lesúrlódhatnak. De bármily gonddal járjon is ezeknek az elszállítása, soha sem szabad a csendőrnek abba a hibába esni, hogy azokat visszahagyja s azt jelentse, miszerint: „*a bűnjelkeket nagy terjedelműk és nehézségük-nél fogva beszállítás végett az előljárósnak adattak át.*“ A községi bíró az ily bűnjellel nem sokat törődik, átadja egy alkalmilag a városba menő fuvarosnak, aki azt minden figyelem és kimélet nélkül a kocsiderékban levő többi tárgyak közé dobja s mire a szakértő kezéhez jut, addig a vérnyomok teljesen felösmerhetlenül elpusztultak róla, vagy más véres tárggyal érintkezve, teljesen idegen nyomok kerülhettek reá.

Ily véres bűnjelnek is lehetőleg ládát kell keríteni s a láda fenekét néhány helyen átfúrva zsineg segítségével úgy kell a tárgyat oda erősíteni, hogy az ne mozoghasson, a zsinetet azonban úgy alkalmazzuk, hogy az a vérnyomokat ne dörgölhesse. Ha a baltának mind a két felén vannak vérfoltok, akkor a láda fenekének

egyes részeire oly módon kell papirost erősíteni, hogy a vérfolt a deszkát alúlra eső felével se érinthesse.

Ha a bűnjel oly nagy kiterjedésű, hogy nem lehet elcsomagolni, p. o. ha egy hosszabb rúdról van szó, melyen *a*-nál (lásd 32. ábrát) véryomok vannak, ebben az esetben *a* fölött és alatt egy-egy darabka fát erősít-

32. ábra.

sünk meg zsineggel, arra pedig fektessünk egy alkalmas nagyságú lécet, vagy deszkát s azt a rúddal együtt zsineggel ismét körül csavarjuk és megerősítjük; ilyformán a véryomok szabadon maradnak ugyan, de még sem fognak kitéve lenni a súrlódásnak és megsemmisítésnek.

Egészen apró véres tárgyakat, p. o. padlóról vagy falról levakart részecskéket, véres port és homokot, legcélszerűbb jól bedugaszolt száraz üvegben eltenni és elszállítani.

XIII. FEJEZET.

A TITKOS ÍRÁSOKRÓL.

A titkos írások megmagyarázása és kibetűzése, azoknak a szakértőknek a dolga, akiket a bíróság ezzel megbízott; ezen fejezetben csak arra hívjuk föl a nyomozó közegek figyelmét, amire az ilyen iratok megszerzése és biztosítása végett szükségük van.

Tudnia kell a nyomozással megbízott közegnek tudniillik, hogy a titkos írás a gonosztevők között általában nagy mérvben el van terjedve s hogy néha a legártatlanabbnak látszó betűjelzés (*schiffrirozás*), a legfontosabb értesítéseket közvetíti.

Hogy tehát a vizsgálatnak e tekintetben is kezére járhasson a nyomozó közeg, a következőket kell emlékezetben tartania.

1. Titkos értesítések igen gyakran íratnak *vegytintával* s előfordul nem egyszer, hogy az egész közömbösnek látszó írott, vagy nyomtatott sorok között van a vegytintával írt láthatlan értesítés, mely legtöbbször akkor tűnik elő, ha a papírt meleg fölé tartjuk; némely vegytintával írt betűk azonban még ezen a módon sem lesznek láthatókká.

2. Az ilyen írást rendszerint nem fogjuk gondosan eltéve találni, hanem közönségesen, mint egy használhatatlan tárgy, látszólag hanyagül összegyűrve valami jelentéktelen helyre, p. o. a kalap bélésébe dugva találjuk, mintha az volna célja hogy a nagy kalap az által kisebbé tétessék.

3. Oly titkos írás is van, a melyen a kézírás teljesen hiányzik, hanem egy minden jelentőség nélküli nyomtatott lapon a szükséges betűk *tűszúrással*, vagy *aláhúzással* vannak megjelölve, hogy az illető tudja, miszerint mit kell az egészről elolvasnia. Néha az ilyen aláhúzások is vegytintával tétetnek, melyek csak akkor tűnnek elő, ha bizonyos vegyi eljárásnak vettetnek alá.

4. Némely titkos írást csak *méretminta* segítségével lehet elolvasni. Ez egy papirból, vagy bádogból való szalag alakú készülék, melyen szabálytalan távközökben lyukacsok vannak vágva s ha azt a titkos írásra ráteszszük, a minket nem érdeklő dolog el lesz fedve és az apró lyukakon át csak azok a betűk, illetve szavak és mondatok tűnnek elő, amelyek a tulajdonképeni közlésre vannak szánva. Ha valamely gyanús egyén birtokában ily méretmintát, illetve kulcsot talál a csendőr, akkor biztos lehet benne, hogy az illetőnél titkos írást is fog találni, amelyet aztán a talált kulcs segítségével elolvashat.

5. Sok esetben a titkos írás csak akkor olvasható, ha az ember a kulcs gyanánt választott szót, vagy számokat ösmeri. Ezek a notórius gazembereknél rendszeren fel szoktak jegyezve lenni, nehogy elfelejtsék. Magától értetődik, hogy a választott szó, vagy mondat nincsen az illetőnél külön leírva, hanem p. o. *a tárcájában levő iratok megfelelő betűi vannak aláhúzva, átszúrva, vagy másként megjelölve*. Az is előfordult már, hogy az illetőnek *a zsebórájába vésett gyári szám* képezte a titkos írás kulcsát.

6. Olyan rejtett írás is van, amelynél csakis a megállapodás szerinti egyes szavak bírnak jelentőséggel s ezek arról ösmerhetők fel, hogy nagyon cikornyázott, dagályos stílusban vannak írva, ami onnan ered, hogy a jelentőséggel bíró egyes szavakat a fogalmazásba valamiképen be kellett szőni.

7. Van ezeken kívül *fonal- és kártyairás* is. A fonal-írásnál az ezen célra használt cérna, vagy zsinég

meghatározott méreteknél megjegyztetik s a méretek távolsága adja meg az egyes betűk és szavak jelentésének kulcsát; ez a fonál rendszerint egy darabka fára gombolyag módjára szokott felgöngyöltetni. A kártyairásnál a kártyák bizonyos megállapított rendbe vannak sorozva s a betűk vagy jelek azoknak széleire íródnak.

8. Végre előfordulnak *a bérmentetlen levelek* által való közlések is. Ezeknél a boríték színe, alakja, nagysága, a pecsételés és címezés módja stb. adja meg az illetőnek a kívánt értesítést.

A címzett a portózatlan levelet megtekintés végett elkéri s annak borítékát jobbról-balról, alul-felül tüzetesen megvizsgálja, aztán midőn már mindent megtudott, a kézbesítőnek azzal adja vissza, hogy nem fogadja el, mert állítólag ösmeretlen kézből eredő levélért nem hajlandó a kettős portót megfizetni.

XIV. FEJEZET.

A LOPÁSRÓL.

I. Általában.

A lopás kiderítése a leggyakrabban előforduló ágazatát képezi a közbiztonsági szolgálatnak s mint a kezdőtolvaj a kisebb lopásoknál tanul és előkészül a nagyobb betörésekre, épp úgy kell a közbiztonság közegének is a kisebb lopásoknál a módszert és az eljárást megösmerni, hogy aztán képes legyen nagyobb lopás és betörésnél is a nyomozást helyes irányban bevezetni és kellő sikerrel végrehajtani.

Midőn a következőkben a lopások különböző mozanatait és módjait megismertetjük, koránt sem akarunk a lopás kiderítésére csalhatatlan elveket felállítani, hanem célunk csak az, hogy általánosságban megjelöljük az utat, módot és eszközöket, melyeket a tolvajok használni szoktak s melyeknek ösmerete által a nyomozónak sikert elérni könnyebb leendő.

2. A lopáshoz való előkészület.

A tolvajok által megejtett előzetes szemle nem az egyedüli feladata a kiküldöttnek, neki nincs is különlegesen előírt feladata, hanem mindazt meg kell tennie, a mi fel nem tűnik és annak idején a munka kivitelekor hasznos lehet. Ő például a ház elhagyásakor látszólag eltéved s a helyett, hogy a főkapun menne

ki, az udvar kapujához jut, ott esetleg a reteszt kinyitja, valami pántot leszed, egy alkalmas útat jegyez meg magának és sok, egészen más, jelentéktelennek látszó és fel nem tűnő apróságokat elvégez, melyek a lopás kivitelekor nagy fontossággal bírhatnak és esetleg a sikert biztosíthatják.

Sok esetben a kém arra törekszik, hogy kulcsot lopjon, egy kulcsról lenyomatot készíthessen avagy legalább a kulcslyukat valamiképp lemásolhassa. Ha tehát valaki észrevette, hogy idegen egyén, koldus, kéregető stb. az ajtók s lakatok közelébe jutni törekedett és esetleg azokon bábrált, akkor ezen egyén felette gyanússá tette magát és a csendőr különös érdeklődésére érdemes.

Különösen faluhelyen egyik különleges feladata a kémnek, hogy a lopás színhelyéül kiszemelt ház udvarán tartózkodó éber házi kutyát megmérgezze. Ritka az a házörző eb, mely idegen embertől ne fogadjon el eledelt; ennél fogva majdnem minden kutyát reá lehet venni, hogy valami nyalánkságot megegyen. A régebbi időkben előfordult nagy betörési lopások leírásában majdnem minden egyes esetenél találkozunk azon megjegyzéssel, hogy a lopás elkövetése előtt ennyi és annyi nappal a derék hű házi kutya, mely — ha életben marad — a lopást biztosan megakadályozta volna, „épp oly váratlanul, mint megmagyarázhatlan módon“ kimúlt.

Ha tehát a házörző eb megmérgeztetett, akkor ezen körülmény több irányban bír fontossággal. Ha a megmérgezés óta még nem történt meg a lopás és a megmérgezés nem vezethető vissza más indokokra (rosz szomszéd stb.) akkor biztosra vehető, hogy az illető háznál be fognak törni. Az utóbbi esetben, valamint akkor is, ha a kutya megmérgezése óta a lopás már tényleg megtörtént: különösen érdeklődnünk kell oly személyek iránt, kikről megállapítható, hogy a kutyával foglalkoztak.

Ha tehát ilyesmi előadta magát, akkor a betörő

banda legalább egy tagja már fellelhető és evvel a további nyomozás réndkívül meg van könnyítve. Hiszen a legtöbb esetben úgyis csak az képezi főfeladatunkat, hogy az események összekuszált szálai közt a végnek csak egy darabkáját sikerüljön meglelnünk: ha ez sikerült, akkor a kibontakozás már nem fog nehézségbe ütközni, de minden körülmény között a nyomozás kiinduló pontja kezünkben van.

A kutyákat illetőleg még meg kell jegyeznünk, hogy a kitanult tolvajok, különösen a cigányok birtokában majdnem kizárólag csak *szuka* kutyát lehet találni. Ezt azon célra tartják az illetők, hogy koslatás idején azzal a *hím* házőrző ebet a kiszemelt portáról elcsalják, ha ugyanis a tolvaj szuka kutyával mén oly udvarba, melyben a házőrző eb hím, akkor kivált a koslatás idején a hím kutya a jövevényt észre sem veszi, hanem a szukához fut, azzal foglalkozik, s ha az gazdájával eltávozott ő is rendesen vele tart s a házat őrizetlenül hagyja.

Hasonlólag járnak el néha a tolvajok a nélkül, hogy a szukát magukkal vinnék; e helyett ugyanis csizmájukat, nadrágjukat, felső ruhájukat a koslató szuka nemzöréseire dörzsölik. Ez a kutyára majdnem ép úgy hat, mint maga a szuka; a kutya az ily szagú embert nem fogja megugatni, de sőt mindenhová követi. Ezen utóbbi módszer különösen a kémek által használatik, ha a kikémlendő házat jobban akarja megközelíteni és abban hosszabb ideig tartózkodni, de kiakarja kerülni, hogy a kutya megugassa és így ő a háznép figyelmét magára vonja.

Ha tehát a csendőr (természetesen ez irányban tett kérdéseire) megtudja, hogy a betörést megelőző napokon egy koldus stb. jött a házba, kit a különben éber és megközelíthetetlen kutya nem hogy megugatott volna, hanem menten hozzá futott, hízelt neki és ugrált feléje s alig volt tőle elválasztható: akkor egy személyt,

ki a lopásnál szerepelt már is ismer. — Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy ezen cselet a gypmesterek is alkalmazzák, kik e módon könnyebben férközhetnek a kutyákhoz, melyeket el akarnak fogni.

3. A tolvaj felszerelése.

Hogy a tolvajnak, sokszor igen nehéz vállalkozásainak kiviteléhez mindenféle, felszerelésre van szüksége, az nagyon természetes; de a csendőrre nézve is igen fontos ezek ismerete, mert ha valamely egyén birtokában ilyen felszerelés találtatik, ez a körülményekhez képest igen becses bizonyíték gyanánt szerepelhet. Hiszen magától értetődik, hogy már magában véve azon körülmény, — hogy egy letartóztatott egyénnél álkulcsokat, betörő vasat és finom acél fűrészeket talá-lunk, — az illetőt ez előttünk igen gyanús színben tünteti föl.

Álalanosságban különben azt mondhatjuk, hogy a gyanúsított egyén birtokában minden olyan tárgy gyanús, a melynek birtoka nem magyarázható meg kétségtelenül természetes módon. Így például: könnyű papucsok, vagy igen vastag, rövid harisnyák, vendéglői tolvajra, vagy belopódzóra engednek következtetni, ki pl. télen röstell mezitláb vagy saját vékony harisnyáiban a hideg padlón járni.

Hosszú, vékony vesszők, vagy madárenyv oly tolvajra engednek következtetni, ki kisnyilasú tartályokból (pl. a templom perselyeiből) pénzt szokott lopni. Egy fekete posztó darabnak az a célja lehet, hogy az arcot felismerhetlenné tegye és mint álarc az arc fölé függesztessék. Ugyanaz a célja a koromnak. Minden betörő és belopódzó visz magával egy darab fagygyú, stearin vagy viaszgyertyát, hogy a legvégső esetben az idegen, sötét helyiségben magát tájékozassa. Ép úgy visz mind-

egyik, — ki tudja, hogy ablaküveget zajtalanul kell betörnie, — valami ragadós anyagot (szurok, ragtapasz, mézga stb.) magával, mely papirosra, vagy vászondarabra kenve az ablaküvegre alkalmaztatik oly célból, hogy az üvegcserepek oda ragadjanak s így azok földre hullása és ennek folytán a zaj megakadályoztassék. Sokszor találni fogunk erős horgot és zsineget, mely, készülék nyitott, földszinti ablakoknál alkalmaztatik, az ablak közelében fekvő ruhák és egyéb tárgyak kihalászására. (Lásd a cigányokról szóló fejezetet.)

Ép oly gyanúsak a hosszú zsakalakú zsebek, melyek különösen vásári tolvajok által a lopott hölmi elrejtésére használtatnak. Hogy minden tárgy (pl. pecsétgyűrű, gyufatartó, kulcs stb.), mely rejtett kis késecskéket tartalmaz, gyanús, és hogy azt bizonyítja, hogy az illető a zsebeket szokta kívülről felmetszeni, az ép oly természetes, mint azon körülmény, hogy egyes keztyűk, kivált ha kivannak tömve, gyanússá válnak, mivel vasúti lopásoknál hamis kezek álcázására használtatnak.

Ép oly fontosak a vasúti feljegyzések, melyeket a letartóztatottaknál találunk. Nem hangsúlyozhatjuk eléggé, hogy minden írás, melyet a letartóztatottaknál találunk, a legszorgosabb átvizsgálásra érdemes: néha a legkisebb cédulán kibetűzöt pár sor, napokon át tartó szaladgálást és nyomozást takaríthat meg. Különösen fontosak a címjegyzékek, mert ezek bűntársakra vagy őrgazdákra vagy pedig áldozatokra vonatkozhatnak, míg a környékbeli vásárnapok jegyzéke rendszeren vásártolvajokra vagy hamis játékosokra enged következtetni.

4. A bűnsegédek.

Hogy a nagyobb lopások, — akár betörés akár belopódzás vagy támadás stb. útján követtetnek,

el, — majdnem mindig csak őrtállók, ügyelők és őrszemek s gélyével vitetnek véghez, ez a dolog természetében fekszik. De ép oly világos, hogy ép ezen örködés, sok esetben a további nyomozáshoz becses támpontot nyújthat. A tulajdonképi tolvajnak minden körülmény között érdekében áll, hogy őt senki se lássa és ha jó ügyelői vannak, ritkán is fogja őt valaki látni.

Az ügyelő azonban látszólag nem tesz semmi helytelen, jogtalan dolgot. Ő ugyan, ha csak lehetséges, meg fogja akadályozni, hogy őt az arra menő emberek lássák, de nincs azon kényszer helyzetben, hogy mindent elkövessen azért, hogy senki se lássa; ellenkezőleg sok esetben nemcsak hogy nem fog elrejtőzködni, hanem készakarva magára fogja az emberek figyelmét vonni, sőt veszekedni is fog velük és — ha már más nem segít — ittasság, a csendőrség elleni ellenszegülés stb. miatt be is kísértetteti magát, csakhogy bajtársai, kiknek érdekében lesben állt, háborítlanul lophassanak.

A tapasztalatok, melyeket e téren tehetünk, ép oly számosak és különfélék, a mint bosszantók, sőt gyakran komikusak is.

Miután őrszemül nem szoktak a tolvajok ujoncot kiválasztani, igen érthető, hogy az nem fog mozdulatlanul állani, vagy — mint a katonai őr — fel- és alá járkálni. Rendszeren oly ember látszatát fogja bennünk kelteni, ki a korcsmából haza megy vagy egy légyottról visszatér, füttyülni, dudolni vagy tántorogni fog, vagy mintegy magával veszekedve s kalapját hátra csapva, a falnak dől, vagy látszólag teljesen leittasodva az utcárokban fekszik. A legközönségesebb csel fogásuk azonban, hogy az illető az előtte gyanusnak tetsző személy közeledtekor szükségét látszik végezni, a mellett pedig a kilátást biztosítja magának, hogy kifürkészhesse, vajjon a háborgató egyén reájok nézve veszélyes-e?

A figyelmeztető jel kétféle lehet a szerint, amint

csak egyszerűen figyelmeztetni akar: egy fűty, csetten-tetés a nyelvvel, vagy látszólag fel nem tűnő kiáltás, pl. „Jóska, gyere már“, vagy „Kata, nyiss ki“, vagy „Bundás, jösz te ide“ stb. stb., vagy pedig egy vészkiáltás, mely azt jelzi, hogy mindennek vége és már csak azonnali szökésben van menekülés; ezen vészkiáltás rendszeren egy előre megállapított szó, pl. „tűz van!“

Ha a kérdéses ház egy lakója, egy szomszéd, vagy csendőr közeledik, és a veszély még nem oly nagy, hogy az általános menekülésre kellene jelt adni, akkor nem elegendő, hogy az őrszem a figyelmeztető jelet adja, hanem időt is kell nyernie, hogy a tulajdonképeni tolvajok elrejtőzködhessenek vagy legalább észrevétlenül elillanhassanak. A lesállónak tehát a háborgató egyént valami úton-módon fel kell tartóztatni és e mellett oly lármát csapnia, hogy azzal az időközben menekülő társai által mindenesetre okozott zajt lehetőleg palástolja. Ily esetben a lest álló a feléje közeledőt vagy maga szólítja meg, vagy pedig úgy fog viselkedni, hogy az őt megszólítsa. A kém tehát az út után fog kérdezősködni, vagy az órát kérdezi meg; tüzet fog kérni, hogy rágyújthasson, vagy alamizsnát fog kérni, esetleg hangosan panaszkodni fog, hogy béna karja van, miért is kabátját segítség nélkül nem öltheti magára; pedig nagyon fázik stb.

Néha a közeledőt mindenféleképpen figyelmeztetni teszi: azt mondja neki t. i., hogy segélykiáltást, vagy nyöszörögést hallott, tűzfényt látott, vagy gyanus alakokat, vagy talán veszett kutyát látott, természetesen ellenkező irányban azzal, hol társai éppen működnek.

Az ügyesebb őr természetesen az, aki a másikat arra bírhatja, hogy az őt megszólítsa; az ilyen a földön keresni fog valamit és az őt szánakozólag kérdezőnek azt mondja, hogy pénzt, óráját vagy más egyebet vesztett el és ha a másik segít neki keresni, akkor nemcsak az

állítólag elveszett holmira vonatkozólag mond el neki mindenfélét, hanem még egész életrajzát is elbeszéli. Egy másik őr pedig elkezd a földön hemperegve oly keservesen nyöszörögni, hogy a feléje közeledő önkéntelenül megkérdezi, hogy mi a baja? mire azután a kém folytonos jajveszékélés közt eltörtött lábról, hasgörcsök-ről stb. mindaddig panaszkodik, míg az őt megszánó ember eltávozik, hogy orvost hívjon, ki — természetesen — a szenvedőt nem találja meg többé.

Midőn egy háziúr hazajött, ép mikor nála betörték, a kapunál álló őr, ki a nesztelenül közeledő háziurat nem vette észre, egyszerre majdnem magánkívül ráncigálni kezdte a csengőt. A háziúr kérdésére, hogy mit akar itt, a kém azt felelé, hogy nejét váratlanul szülési fájdalmak lepték meg, borzasztóan szenved s azért az e házban lakó szülésznőért jött. A háziúr ugyan váltig bizonyitgatta, hogy e házban nem lakik szülésznő, de a kém nem hitt a háziúr állításainak, el kezdett vele pörölni, majd megint jajveszékelt, mindaddig, míg a jószívű háziúr késznek nyilatkozott, hogy megmutatja neki, hol lakik a legközelebbi bába. Ezen ajánlatot a kém hangos hála- és áldás-nyilatkozatok közt elfogadta és a két ember a bába lakása felé indult. Midőn a háziúr rövid idő múlva visszatér, ép jókor érkezett, hogy a lakásából gazdag zsákmánnyal távozó utolsó tolvajt egy pillanatra — hátulról láthassa.

Az ily tolvaj őrszem a közeledő éjjeli őrt, rendőrt vagy csendőrt okvetlen fel fogja tartóztatni s ebből a célból gyakran apróbb kihágásokat, szóbeli sértegetést stb. követ el, mit ha az illető figyelmen kívül hagyna, fokozottabb mérvben fog ismételni; azért a csendőrnek ajánlható, hogy ily csekély jelentőségű kihágásokat, egyelőre figyelmen kívül hagyjon és elsősorban inkább arra ügyeljen, hogy az illető ezáltal nem-e csak a figyelmét akarja a csendőrnek elvonni, illetve más irányba terelni. Különösen áll ez azon esetekre nézve, midőn

nincs ok rá, hogy az illető a gyalázó kifejezéseket ép most használja. Ha ugyanis nehezen lehet okát találni a szitkozódásnak, akkor biztosan titkos oka van és a csendőr sokkal helyesebben cselekszik, ha a gonosztevő célzásaira nem megy lépre, hanem azt teszi, amit különben tenni akart, illetőleg a körülményekhez képest tájékozta magát, hogy a közelben hol történhetik valamely tolvajlás és e mellett a gyanus egyént is őrizet alá veszi.

A legjobb figyelő az asszony és ezek közt is a legeslegjobb a félig felserdült 14—15 éves leány. Az asszony türelmesebb, figyelmesebb, találékonyabb, mint a férfi s nem is veszi el oly könnyen lélekjelenlétét. Az asszony nem bizhatik testi erejében, lábai gyorsaságában és személyes bátorságában; neki mindezt fáradhatlan figyelemmel, minden érzékének megfeszítésével és a kellő pilianatban ravaszsággal és a viszonyokhoz való alkalmazkodással kell pótolni — csupa oly mozzanat, melyek az asszonyt a lesállításra felette alkalmassá teszik.

Mi sem könnyebb, mint hogy éjjel egy magányosan álló nő, — kivált ha fiatal és az éjjeli világitásnál meglehetősen szép, — egy arra menő férfit megállásra késztesse és ha a férfi nem is szólítaná meg őt, úgy többnyire lépre megy, ha az asszony őt megszólítja. Egy kérdés, kérelem, panasz, oly könnyen hozható elő, — egy kis haladék, az eredeti iránytól való eltérés majdnem mindig sikerülni fog az asszonynak és ha betegnek, hajléktalannak, éhesnek stb. mondja magát, akkor alig fog oly barbár férfi találkozni, ki útját szó nélkül folytatná.

Legjobban sikerül ezen szerep, mint már említettük, az alig felserdült leányoknak. Ezeket ily esetekben leginkább csendes zokogásban fogjuk találni; mi sem természetesebb, mint hogy szánalomtól eltelve kérdezzük, mi a baja; sirva beszéli el a kis leány, hogy gonosz mostohája hazulról elkergette s most már nem tudja,

hová meneküljön, haza semmi esetre se tér vissza, mert otthon borzasztóan kínozzák, verik. Gyermeked szendességgel felgyüri ruhája újját, hogy a természetesen nem létező sebhelyet mutassa, — a combján is van egy véres sáv és gyermekek ártatlansággal felemeli szoknyáját a térden felül, hogy az elszenvedett bántalmazást bebizonyítsa. Mindez természetesen nem hat lehűtőleg a szánakozó férfira, aki ugyan a véres sávokat és sebeket nem fedezheti fel, de ehelyett gömbölyded kart és fehér lábikrákat lát; a mellett a kicsike oly kellemesen cseveg s hajlandóságot mutat ez éjjelre a most szerzett pártfogójánál oltalmat keresni, hirtelen azonban meggondolja magát, mert egy halk füttyöt hallott, mely tudtára adta, hogy a lopás sikerült, tehát kijelenti, hogy inkább egy barátnéjához megy — s evvel eltűnik.

A most leirt jelenet nem rég egy vidéki városban szóról-szóra megtörtént, az alatt, míg három házzal odább egy boltot teljesen kiraboltak. A leány által útjában feltartóztatott rendőr a betörést okvetlenül észrevette és meg is akadályozhatta volna, ha a 14 éves kis hamis hálóba nem került volna.

Az természetes, hogy nagyobb szerű betöréseknél a figyelő utáni fürkészés kedvéért az őrsparancsnoknak nem szabad a többi fontos teendőket, különösen a tényálladék felvételét stb. elmulasztania. De mivel minden, csak félig-meddig nagyobb szerű betörés őrálló nélkül alig vihető keresztül, az őrsparancsnok igen ésszerűen fog cselekedni, ha egy járőrt különlegesen azon feladattal biz meg, hogy a figyelő ór után puhatolódzon s ha a betörés egy nagyobb községben, vagy elevenebb forgalmú helyen történt, akkor a figyelőt bizonyynyal látta valaki; első sorban tehát ezen járőr azon legyen, hogy azon embereket kifürkéssze, kik a figyelő őrten tényleg látták.

A fentebbiekben oly figyelőkről szözlöttünk, kik a betöréses és belopódzás útján elkövetett lopásoknál

működnek közre; most még oly bűnsegedekről kell röviden említést tennünk, kik a lopások többi válfajainál alkalmaztatnak. Ezeknek gyakran az örökösösen kivül még egyéb feladatuk is szokott lenni: pl. valamely személy figyelmét a tulajdonképeni tolvajtól elterelni, a tolvajt fedezni, vagy annak működését egyébként előmozdítani.

Itt is ki kell emelni, hogy nagyon tévedünk, ha fontos nyomozásoknál egyenesen a cél felé törekedünk és azt hisszük, hogy vizsgálódás és körütekintés nélkül a tettet egyenesen megcsiphetjük. Ez a legritkább esetekben fog csak sikerülni, többnyire az első kiinduló szálakat valahol oldalt fogjuk találni és csak azután lesz lehetséges az egyenes úton előre haladni. És ez már a dolog természetében fekszik, mert itt is a főszemély, tehát a tulajdonképeni tolvaj, lehetőleg észrevétlenül és feltűnés nélkül működik, míg segédei és őrei magukat inkább kitehetik a feltűnés vagy letartóztatás veszélyének, sőt gyakran azt készakarva is előidézik.

Ha a zsebtolvaj által meglöpött embert megkérdezzük, vajjon látott-e közelében valakit, ki feltűnően feléje tolakodott, őt talán megtapogatta, vagy egyébként gyanussá tette volna magát és ha ezen többnyire nemleges eredményű kérdésen túl nem megyünk: akkor bizony igen kevés zsebtolvajt fogunk kinyomozni. Ily esetekben a főfigyelmet azon személyekre kell fordítanunk, kik a meglöpött egyén közelében megfordultak, kik őt megszólították, kik tőle tüzet kértek, kik hozzá kérdéseket intéztek, vagy kik irányában egyébként előzékenyeknek mutatkoztak.

Egy úrral megtörtént, hogy egy délután, nemtudni mely órában, felöltöje és az alatta levő kabátja azon helyén lett fölmetszve, ahol levéltárcáját oldalzsebében hordotta. A levéltárca, a benne volt nagyobb mennyiségű pénzzel együtt természetesen eltűnt. A meglöpött úr a legcsekélyebbet sem vette észre, dacára annak, hogy a tárca kiemelése minden esetre rázkódással járt,

mivel a keresztmetszés nem volt oly nagy, hogy a tárca magától kieshetett volna. De máskülönbben is az illető úr a legkevésbé feltűnő eseményre sem emlékezett, az egész idő alatt nem jutott tolongásba, senki sem lökte meg, senki sem hágott a lábára, senki sem kérdezett tőle valamit, egy szóval senkire sem volt gyanúja. Végre, midőn már a hozzá intézett különféle kérdéseken bosszankodni kezdett, megemlíté, hogy történt ugyan valami, de az határozottan nem tartozik a dologhoz és a lopással semmi összefüggésben nincs. Ugyanis egy igen előkelőnek látszó öreg úr, ki háta mögött jött, igen lekötelőző modorban figyelmessé tette, hogy „valami mocsokba kellett lépnie, már több ideje, hogy mögötte meg s kiállhatatlan szagot érez, ha tehát ő (a megszólított) esetleg látogatást akarna valahol tenni, akkor célszerű lesz, ha előbb megtisztítja magát“. A megszólított igen megköszönte az előzékeny öreg úr figyelmeztetését, megállt s — míg a beszédes öreg úr tovább csevegett, megnézte előbb az egyik talpát, majd — mivel ezen semmit sem vett észre — felemelte másik lábát, hogy ennek talpát is megnézhesse.

Ezen pillanatban az öreg úr erősen megragadta a másik úr karját és nevetve szolt: „Persze, egy lábon megállni, az nehéz dolog, az ember könnyen meginog, már megijedtem, hogy Uraságod elesik; — de ezen a lábon sincs semmi s ime nézze, magam vagyok a rosszszagú, magam léptem a mocsokba és most önre akartam tolni!“

A kedélyes öreg úr még sokat nevetett a „furcsa historián“ — és még az nap este megkerült, mint a zsebtolvaj cinkosa.

Amint később kiderült, a tulajdonképeni tolvaj pontosan azon pillanatot használta ki a metszésre és a tárca kiragadására, melyben „az öreg úr“ az áldozatot karján erősen megragadta, hogy az állítólagos tántorgást és az elbukást megakadályozza.

Hogy a tolvaj és cinkosa igen ügyes és gyakorlott fickók voltak, azt nem kell külön kiemelni és az is bizonyos, hogy a metszések és a tárcza kiemelése nem történhetek volna észrevétlenül, ha az áldozat egész figyelme nem irányult volna „tántorgó” karjának az „öreg úr” által eszközölt hirtelen és energikus megmarkolására.

Valamennyi zsebtolvajnak meg van az a közös tulajdonsága, hogy cinkosok nélkül egyáltalán sohasem, vagy csak igen kivételes esetben dolgozik; saját szakállára nem igen mer lopni, rendszeren egy vagy több cinkos vagy cinkosnő segitene neki.

Igy pl. a vasuti tolvaj rendszeren egy női segédet visz magával, akár elegáns ruhában, a gyorsvonat I. osztályában, akár egy éltesebb, becsületes képű nő álarczában a III. osztályon utazva. Ez a kiszemelt áldozatot szórakoztatja, akár pillantások, akár beszélgetés által, akár még bizalmasabb módon. A lopás keresztülvitele majdnem mindig ugyanaz és a legnehezebb része csakis az áldozat kiszemelése. Hogy a vasuti tolvaj csak az éjjeli vonatokat használja tervei kivételére, az merőben téves hiedelem; a tapasztalat azt mutatja, hogy ily lopások legalább is ép oly gyakran követtetnek el nappal, mint éjjel; az ügyes zsebtolvajnak nem kell a nap világosságától tartania és ő azt is tudja jól, hogy minden utas jobban ügyel pénzére éjjel, mint nappal.

Az természetes, hogy a tolvaj és segédje látszólag nem ismerik egymást, amint azonban a fogás sikerült, akkor a legközelebbi állomáson a cinkosok egyike kiszáll és pedig mindig az, kinél az ellopott pénztárcza van. Ez többnyire nem maga a tolvaj, ki a lopás után azonnal iparkodik a tárcát a minden gyanútól ment segédnek ügyesen észrevétlenül kézbesíteni. A másik cinkos rendszeren kevéssel az elsőnek kiszállása után, még ugyanazon állomáson leszáll s pedig majdnem

mindig valami jó ürügy alatt, s természetesen úgy intézi a dolgot, hogy a vonat időközben elindul.

Ha tehát ily vasúti lopással van dolgunk: akkor mind eme leírt mozzanatokra ügyelnünk kell és a megfosztott áldozatot ezekre vonatkozólag kikérdeznünk. A segédet az áldozat rendszeren csak akkor említi, ha az is férfi volt; ha az nő volt, akkor többnyire nem történik róla említés: vagy nem akar az illető ezen nőismerőséről beszélni, vagy pedig tényleg nem vonatik a megfontolás körébe.

Ha az ilyen lopás elég korán felfedeztetik, a tolvajokat úgy csiphetjük el, ha azon két állomásra sürgönyözünk, melyek azon állomáshoz, hol azok kiszálltak, felfelé és lefelé legközelebb esnek, és ott letartóztatásukat elrendeljük. A tolvajok ugyanis azon állomáson, hol kiszálltak, semmi esetre sem szállnak ismét a vonatra, hanem elyalogolnak a legközelebbi állomásra, és onnan vagy visszautaznak, vagy az előbbi irányban folytatják utazásukat.

Sajátágos szerepet játszik a bűnsegéd a *vonatig-lői tolvajnál*, ki a szobákba lopózik, ha az illető utas éppen nincs otthon, vagy a mikor alszik. Ha a belopódzót véletlenül rajta csipik, akkor hirtelen kérdéssel, vagy bemutatással, oly embernek látszatát veszi fel, mint kit valami okból ide rendelték, pl. borbélynak, cipésznek, szabónőnek, tyúkszemvágónak, szülésznőnek stb. adja ki magát. Ha az, ki a belopódzót rajta csipte, annak kérdése, vagy bemutatása folytán megnyugszik, akkor a tolvaj lassan, bocsánatkéréssel eltávozik. Ha azonban az illető gyanakodni kezd és „szemtelenég”, „tolakodás”, vagy efféléket kezd emlegetni, akkor a folyosóról a segéd élénken felkiált: „Hé, ne oda, hanem ide az x. számra jöjjen”. Ha a tolvaj nem találomra megy lopni, hanem egy bizonyos kiszemelt egyént, — kiről már előre megtudta, hogy melyik vendéglőben fog megszállni — akar kifosztani, akkor a segéd ugyanazon

vendéglőben és — ha csak lehetséges — ugyanazon emeleten és folyosón nyitvat magának szobát. — Ez által nemcsak mindenféle kikémlelést stb. eszközölhet, hanem a veszély pillanatában a fennírt módon cinkosának segídezhetnek.

Nehéz és sokféle munkája van az utcán és a vásárokon működő zsebtolvajok segédjének. Neki érteni kell ahhoz, hogy mesterséges módon tolongást létesítsen, akár az által, hogy az embereket valamire figyelmessé teszi, akár pedig, hogy ő maga szolgáltatja a látványosság tárgyát: rosszul lesz, nyavalyatörést színlel, részegnek, hülyének, vagy örültnek tettet magát, sőt — azt is állítják, hogy meglopták, vagy valakivel elkezd perlekedni, vagy verekedni. Ha pedig a segédnek sikerült csődületet, vagy tolongást előidézni, akkor a vásári tolvaj könnyen működhet. — Különösen ügyesnek kell a segédnek az irányban lenni, hogy a lopott holmit magához ragadja. E részben természetesen számtalan eljárás jut alkalmazásba: a lopott jószág kézzől-kézre megy és pedig vagy egészen egyszerűen, vagy szemfényvesztői gyorsasággal; vagy pedig a segéd az előre megbeszélt módon a tolvaj közelébe tolatodik és ez a lopott dolgot ennek zsebébe dugja; vagy a tolvaj a prédát a földre ejti, vagy pedig — ami célszerűbb — testének mentén leereszti és a segéd fürgén felemeli. Ebben a tekintetben a legcsodálatraméltóbb dolgokat lehet tapasztalni.

Egy ily bűnsegéd a cipő orrán rövid, de éles tűt alkalmazott, melylyel a pénztárcát, melyet tolvajtársra elejtett, gyorsan felpékelte, azután pedig lábát — a térdnél behajtván — köpeny alatt felemelte és a következő pillanatban a köpeny alatt levő pénztárcát megfogta és biztonságba helyezte. Egy asszony pedig a kellő pillanatban ügyesen és gyorsan ki tudta húzni a lábát a cipőből és azután a pénztárcát a csupasz lábujjakkal (mert harisnyát nem viselt) megragadta.

Erre lábát a szoknya alatt felemelvén, képes volt oly ügyesen, hogy akár a cirkuszban mutogathatta volna magát, a pénztárcát egy, a legbelsőbb szoknya belső oldalán meglehetősen alant alkalmazott zsebbe csusztatni. Ezután ismét bedugta a lábát a cipőbe és most már mindennel elkészült, a nélkül, hogy az egész idő alatt a kezeit megmozdította volna; tisztán csak a lábával dolgozott,

Majdnem még ügyesebb volt egy fiatal leány. Ez ugyan harisnyát viselt, de azok az ujjakon mintegy tenyérnyi szélességben le voltak vágva, úgy, hogy a lábujjak, — melyek oly hajlékonyak voltak, mint a kéz ujjai — szabadon voltak. Ő tehát ezen ennyire kiművelt lábujjaival gyorsan megragadta a pénztárcát, melyet a tulajdonképeni tolvajnö ruhája mentén lecsusztatott és képes volt azután lábszárát annyira hajlítani és a lábat oly magasra felemelni, hogy a pénztárca magasán a combok közé került és ott, a combok összeszorítása által, szorosan megtartatott. Ezen helyzetben a leány képes volt meglehetősen gyorsan és mindenestre fesztelenül járni, míglen alkalom akadt a pénztárcát a rejtékből elővenni.

A tulajdonképeni tolvajnö már hosszabb idő óta vásári zsebtolvajság gyanuja alatt állott; több ízben mint ilyen le is tartóztatott, de sok ideig nem lehetett semmit sem rá bizonyítani, mert a lopott holmi sohasem volt nála megtalálható. Ő a vásártér egyik oldalán haladt, a fentebb nevezett segédje a másik oldalon és ha a tolvajnö gyanússá vált, akkor a leány, kire senki sem gyanakodott, a pénztárcával már eltűnt. A két cinkos leleplezése csak az által vált lehetővé, hogy egy ügyes csendőr, ki eme tolvajnöt a vásárokon gyakran látta, kizárólag arra figyelt, hogy ugyan ki tartózkodik a tolvajnö közelében. Ily módon észrevette, hogy ama ügyes leány ugyan többnyire távol szokta magát a tolvajnötől tartani, de nem téveszti őt szem elől és

hirtelen — nyilván adott jelre — hozzá közeledik. Végre sikerült a csendőrnek rájuk ütni, amint a tolvaj nő a lopott pénztárcát a földre csusztatta és ugyanazon pillanatban a leány a pénztárcára lépett.

Ahol a legtöbb és a „legértékesebb“ bolti lopás előfordul, tudniillik az ékszerészeknél, ott rendszeren ketten jönnek és pedig a második később, mint az első. Természetes, hogy a kalmár nyugtalan lesz, ha egyedül van a rendszeren igen követelő vevő kiszolgálására s ha e mellett még egy második vevő is jön az üzletbe, ki igen türelmetlen és látszólag nagy bevásárlásokat akar tenni. Különösen, ha a kereskedő nem valami nagyon ügyes ember, ilyen esetben mindinkább izgatottabbá lesz, egyik vevőtől a másikhoz és ismét vissza siet, fiókjait és rekeszeit idestova tologatja és minden mást csak vevőit nem tartja folyton szemmel. Az első vevő természetesen már mielőtt a második belépett, gondoskodott arról, hogy az ékszerek között bizonyos rendetlenség uralkodjék, hogy azok rekeszeiből és dobozaikból kiemelve és rakásra összehányva legyenek, minek folytán az ékszerész az áttekintést leginkább elveszíti.

Végre, midőn már a második vevő látszólag kifogy türelméből, akkor az első vevő már választott és felkéri az ékszerészt, hogy a kiválasztott ékszereket csomagolja el és küldje a vendéglőbe, hol azokat rögtön kifizeti. Ezzel az első vevő távozik, de amit lopott, azt magával viszi. Amint az első vevő eltávozott az üzletből, kezdődik a második vevő — a tolvaj segédjének — működése, mely abban áll, hogy az ékszerészt annyira foglalkoztassa, hogy legalább egyelőre ne legyen ideje holmijait áttekinteni, rendbehozni és így felfedezni, hogy meg van lopva. Szükség esetén a második vevőhöz még egy harmadik is szegődik és így a tolvajnak elég ideje marad, hogy zsákmányát biztonságba helyezze.

Az ilyenmű lopások előfordultánál a fennebb ecse-

telt, a lopást kísérő jelenségek megállapítása és tisztázása a legnagyobb fontossággal bír. Gyakran előfordul, hogy a meglopott kalmár nem is tudja, hogy a több ismeretlen vevő közül melyik lopta őt meg tulajdonképen. Ily esetben többnyire azon hibát követik el, hogy minden vevőt gyanúba fognak ugyan, de a tettesnek csak a vevőknek egyikét tartják; ez azután bizonyos kapkodást, bizonytalan ténykedést eredményez, minden vevőt fürkésző szemmel néznek, de alapos gyanúba egyet sem foghatnak. Ép oly káros, ha a meglopott kereskedő valami oknál fogva két vagy három vevő sorából az egyiket kiválasztja és ezt, mint tolvajt megjelöli, mert ekkor csak ezen egy ellen indítatik meg a hajtó vadászat és addig a tulajdonképeni tolvaj elmenekül, vagy legalább is zsákmányát biztonságba helyezheti.

Ily esetekben tehát fődolog marad a lopás előtt és az az után történtek kinyomozása; ha a károsult a dolgot úgy adja elő, amint ő véli, hogy megtörtént és ha egy bizonyos személyt gyanúsít: akkor nem szabad azzal megelégednünk, hogy a gyanúsított egyén pontos személyleírását megállapítjuk és a gyanú-okokat tudomásul vesszük, hanem a károsultat ki kell kérdeznünk, hogy ki volt a gyanúsított személy előtt a boltban, mit csinált az ott, hogy nézett ki stb. azután ki volt utána és ki volt vele egidejűleg az üzletben; ily módon nyerünk tiszta képet arról, hogy mikép vitetett a lopás keresztül és hogy kik azon személyek, kik a lopásnál bizonyára közreműködtek.

5. A lopás keresztül vitele.

A legfontosabb nyomot a tolvaj majdnem minden esetben visszahagyja és ez a nyom: *a lopás keresztül vitelének módja.*

Minden tolvaj ugyanis — kivéve az alkalmi tolvajt — a lopásnál bizonyos jellemző, félre nem ösmerhető rendszert követ és ettől csak nagy ritkán tér el. Némely esetben a tolvajnak ezen rendszere oly szembeötlő, hogy még a kevesbbé gyakorlott szem is észreveszi a különbséget.

Ezek az úgynevezett tolvajspecialitások kétfélék, és pedig egyik a lopások nemére nézve, a mennyiben az illető betörő vagy zsebmetsző vagy belopódzó stb. a másik neme a specialitásnak felismerhető azon sajátos tulajdonságokban, melyekhez a tolvaj bármi okból hozzá szokott: így pl. egy tolvaj, ha pénzt lopott, nem vitte el az összes pénzt, hanem annak egy részét mindig meghagyta, úgy hogy a károsok azt gondolták, hogy házi tolvajjal van dolguk. Egy másik tolvaj, ki a házak padlásaira lopódzott, előbb mindig egy kézi bőröndöt lopott, abba belerakta a padlason talált holmit és azután a bőröndöt kezébe véve, nyugodtan távozott a házból.

Egy harmadik tolvaj ismét, mindig csak nedves, szárításra kifüggesztett ruhát lopott, egy negyedik ajtókilincseket stb.

Némely tolvaj eljárásában oly sajátlagosságokra fogunk bukkanni, melyek a lopással magával ugyan semmi összeköttetésben nincsennek, de melyek arra szolgálhatnak, hogy a tolvajt kifürkésszük vagy az elkövetett lopást reá bizonyítsuk. Az ember majdnem azt gondolhatná, hogy ezen sajátlagosságok babonáságból erednek, amennyiben a tolvaj talán észrevette, hogy tervei sikerülnek, ha eme, vagy ama szokásához ragaszkodott. Így pl. egy felette ügyes ékszeroltvajt, — ha egy ékszerészhez belépett, kinél lopni akart — mindenkor egy igen szép smaragd nyakéket kért. Egy igen elegáns zsebtolvaj a szállodákban, melyekben utazásai közben megszállt, mindig más nevet mondott be, de foglalkozását mindig mint „borügynök“ jegyezte be.

Egy hirhedt orvvadász, kinek lelkét több erdész meglövése nyomta, vakmerő vadászkirándulásain elnyűtt kalapját egy 2 láb hosszú fécántollal díszítette fel. A magyar-stájer határon évekkal ezelőtt egy hirhedt betörő banda működött, mely — ha a betörés sikerült — a színhelyen mindig egy olvasót hagyott hátra.

Londonban ezen század elején egész sorozata történt a lopásoknak, melyeknél a tolvaj hihetetlen arcátlansággal, álkulcsal behatolt oly lakásokba, melyeknek birtokosai távol voltak és onnan elvitt mindent, a mi pénzt vagy értékesebb holmit talált. Ezen tolvaj felnyitott minden zárat, bármily szövevényesen volt az készítve, s a lopás elkövetése után a zárat ismét becsukta, anélkül, hogy azon valami rongálást észre lehetett volna venni. Eltekintve ezen tolvaj bámulatatos ügyességétől, ténykedésében mégis valami feltűnő volt: ugyanis mindenkor valami különleges, erős és hónapokon át érezhető illatszer szagát hagyta hátra, mely mindig ugyanaz volt, de melyet senki sem ismert.

Ezen veszedelmes, különös egyént sohasem sikerült megkeríteni. A legcsodálatraméltóbb a dologban az, hogy ezen átható és London minden rendőre előtt mint „tolvaj illatszer“ ismeretes szag, a tettest az utcán vagy bárhol másutt nem árulta el.

Íde tartoznak végül egyes kisebb ügyességek, fogások és műszaki fortélyok, melyeket a tolvajok az idők folyamán szereztek és azután rendszeren alkalmaznak is. Sok esetben ezek ismerete nagyban hozzájárul a tettes kiderítéséhez és a személyazonosság megállapításához.

Ilynemű praktikák számtalanok és csakis pontos s gondos tanulmányozás által válhatnak ismeretessékké.

Így pl. bizonyos vidéken minden betörés előtt a házörző eb megmérgeztetett és pedig egy s ugyanazon méreggel. Vagy a tolvajok minden egyes esetben egy földszinti ablakon hatoltak be a nélkül, hogy azt bármi-

kép is megrongálták volna; ennél fogva joggal feltételezhető volt, hogy mindannyiszor sikerült nekik napközben az ablakot valami úton s módon felnyitni és látszólag ismét becsukni s így azután éjjel a behatolás könnyen és zaj nélkül volt eszközölhető. Némelykor észre lehet venni, hogy a függőlakatok valami különös módon csavartatnak le, vagy hogy az ablakrácsok sajátos módon fűrészeltettek át, hogy egy zár valami furcsa módon nyitattott fel stb., mindezek a fogások és fortélyok rendszerint egy és ugyanazon tettesre engednek következtetni, mert már az természetében fekszik a tolvajnak, hogy ha egyszer így csinálta és sikerrel, akkor biztosan másodszor és harmadszor is úgy fogja csinálni.

Egy bizonyos szerszám kizárólagos birtoka is ily megkülönböztető következtésekre jogosít fel. Angolországban annak idején egyetlen egy ember birtokában volt oly, most már eléggé ismeretes pecsétgyűrű, mely rejtett s rúgókra járó késecskéket tartalmazott a zsebek felmetszésére. Épp úgy bizonyos betörő eszközök, különösen olyanok, melyek az úgynevezett „betörés mentes“ pénztárak feltörésére alkalmasak, először mindig csak egyes betörők birtokában lesznek, mert ily eszköz az illetőnek nagy nyereséget biztosít mindaddig, míg mások is szert tehetnek ugyanily eszközökre.

Ily különlegességek gyűjtése és a nyomozás céljaira való értékesítése minden közbiztonsági közeg kötelessége.

6. A betöréses lopásokról.

a) Általános elvek.

A betöréses lopás nyomozásánál mindenekelőtt arra kell törekedni, hogy a tárgyilagossá ténnyállást megállapítsuk és mindazt szemügyre vegyük, amit a tol-

vaj a helyszínén megváltoztatott. Itt is szem előtt kell tartani azt az általános elvet, hogy semmit se szabad oly jelentéktelennek tartani, ami pontos és alapos megfigyelést ne érdemelne. Ennél fogva természetesen első sorban a *láb és egyéb nyomokat* kell szemügyre venni s tisztába jönni azzal, hogy az esetleg meglévő nyomok a tettestől származnak-e, vagy más egyéntől; ha feltehető, hogy azok a tettestől erednek, akkor a nyomokat biztosítani kell. Ezekből aztán megállapítjuk mindazt, ami az adott viszonyokhoz képest lehetséges: merről jöttek a tolvajok, hol hatoltak be, merre távoztak és — amit nem szabad elfelejtenünk — hogy hol voltak őrszemeik felállítva? Ha mindezt igen gondosan keresztülvisszük, akkor némi szerencsével már sokat megállapíthatunk.

Most már ezek után a legfontosabb dologra térünk, t. i. a támadási pontot vesszük szemügyre, a mely igen gyakran felette jellemző az egész eljárásra nézve. Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, vajjon a tolvaj — tekintettel a ház belső viszonyaira, a lopás céljára és egyéb körülményekre — a támadási pontot ügyesen és szerencsésen választotta-e? mert ebből kivehető lesz, vajjon a tettes a ház belsejével és a házi szokásokkal ismerős volt-e, vagy sem.

Azután tisztába kell jönnünk azzal, vajjon a lopás ügyesen vagy kevésbé ügyesen, inkább alkalmilag követtetett-e el? Ezt rendszerint nem nehéz megállapítani és aki egynehány betörést látott és figyelmesen kivizsgált, az csakhamar tisztában lesz, vajjon az illető tolvaj szakszerűen dolgozott-e, avagy kontárkodott? A legjellemzőbb a dologban, vajjon a tettes bizonyos céltudattal lépett-e fel avagy sem?

Az ügyes tolvaj első sorban minden felesleges dolgot kerül, mert tudja jól, hogy mily fontos az idő kihasználása; óvakodik attól, hogy az elkerülhetlennél több zajt csináljon, erejét kiméli és hiába nem fárad.

Ha pl. azt tapasztaljuk, hogy a tolvaj először az egyik ablaknál akart betörni, pl. megkísérelte a rácsokat átfűrészelni vagy az egész rácsot kiemelni, de azután a megkezdett munkát ezen ablaknál abbahagyta és egy másik ablaknál újból dolgozni kezdett: akkor bizonyos, hogy nem kitanult tolvajjal van dolgunk, mert az ilyen jól megnézi előbb a kiszemelt tárgyat és erre a megfelelő ítélő képességgel is bír.

Igen jellemző ama gyakran előforduló körülmény, hogy a tolvaj a betöréshez a segédeszközöket magából a házból, vagy a szomszédból vette. Az első tekintetre azt lehetne gondolni, hogy ily esetben alkalmi lopással, vagy dilettans munkával van dolgunk.

A legtöbb esetben azonban nem így áll a dolog, sőt ellenkezőleg, ezen körülmény inkább arra enged következtetni, hogy kitanult tolvajjal van dolgunk. Az ilyen egyáltalán nem szeret nehéz tárgyat megszerezni, részben lustaságból, részben pedig, mert az ily tárgy őt a szemben jövők előtt gyanússá tehetné.

Ha tehát a betörés helyén valami eszközt, vagy affélet találunk, azt minden körülmény között különös figyelemre kell méltatnunk. Mindenek előtt megállapítandó, vajjon az azonosság tekintetében nem-e forog fenn tévedés; azután kinyomozandó, hogy a szobán forgó tárgy a tett elkövetése előtt hol volt, miképp lehetett ahhoz jutni, honnan volt az eredeti helyén látható, vagy észrevehető stb. Továbbá, hogy legutóbb mióta volt ama bizonyos helyen?

Gyakran találkozni fogunk bizonyos kézi ügyességgel, mint az némely kézműveseknél stb. szokásban van; pl. azt találjuk, hogy a betörésnél az ács, asztalos, kőfejtő, esztergályos, stb. kézfogása alkalmaztatott és pedig gyakran a tervbe vett célhoz illően.

Igen tanácsos akkor, — ha ily jellemző fogásokra bukkanunk, — az egyik szakértőt a másik után meg-

kérdezni, míg ahhoz jutunk, aki a dologban mesterségét felismeri. Általánosságban az ilyetén módon kikérdezendő kézművesek köre nem lesz tág, mert az első tekintetre meg fogjuk ítélni, vajjon fémmel, vagy fával dolgozó munkást kell-e megkérdeznünk; rendszerint 2—3 különböző szakbeli mesteremberrel be fogjuk érni, ezeket pedig bárhol is megtaláljuk.

Egyáltalán alaposan megvizsgálandók mindazon rongálások, melyeket a betörő az ajtón, ablakon, szekrényen vagy egyébütt okozott, mert ha a fenforgó esetben nem volna is az e fajta tanulmányoknak sikere, esetleg egy más — talán még fontosabb esetben — hasznát vehetjük ebbeli tapasztalatainknak.

Az itt elmondottak fontosságára nézve egy érdekes példát hozunk fel: ugyanis bizonyos községben egy öreg özvegy asszony házában betörés követtetett el, melynél a tolvaj álkulcsoscsal hatolt be a lakásba, az özvegy által üldöztetve használta régi ládát feltörte és abból egy kisebb összeget ellopotott. A tettesre vonatkozólag a legszorgosabb nyomozás sem vezetett eredményre. A helyben levő csendőrőrs parancsnoka egy csendőrrel felvette ugyan a tényálladékokat, de az vajmi keveset eredményezett. A ládát, mint a bőröndöknél szokás, akképp lehetett felnyitni, hogy annak fedele felemeltetett; a láda zára öreg s rozsdás volt és nem fejtett ki nagyobb ellenállást; a fa is öreg és korhadott volt, úgy hogy a felpattantásra használt eszköz lenyomását tisztán ki lehetett venni. Ezen lenyomat alapján megállapították, hogy a tettes valami véső alakú eszközzel közvetlenül a zár mellett hatolt be az előfal legfelső szélé és a fedő közé és azután az eszköz fogantyúját lefelé nyomta. A vas tehát nyomást gyakorolt lefelé az előfalra és egyidejűleg a végével — az éllel — lefelé a láda fedelének belső részére, minek folytán az felnyílt.

A lenyomat pontos szemlélésénél, melyet a véső-

a láda előfalának felső szélén hátra hagyott, tisztán ki lehetett venni, mikép a véső nem egyenlő szélességű hanem — mint ez a csavarhúzóknál előfordul — az éle felé keskenyebb volt, mint a fogantyú felé; ép úgy a ládafedő belső részén is, hol a véső éle működött, látni lehetett, hogy az él egyik sarka le volt törve, mert az él lenyomata nem mutatott egyenes vonalat, hanem a végén lefelé csipkésen lehajlott. Az örsparancsnok tehát tökéletesen tisztába volt az eszközre nézve, melylyel a betörés eszközöltetett és megállapította, hogy annak egy sarka hiányzott, hogy az éle most 38 mm: széles, de újkorában, mielőtt t. i. a sarok letörött, 41 mm. volt s hogy a vésőnek 94 mmnyire az élétől a fogantyú felé mérve 54 mm. szélesnek kellett lenni. Ezen méretek pontosan eszközöltettek, feljegyeztettek, de a tettes mindennek dacára nem került meg.

Rövid idő múlva ugyanazon községben nagyobb-szerű betörés követtetett el, mely alkalommal egy gazdag gabonakereskedőtől nagyobb összegű pénz lopatott el. A legszélesebb körben megejtett nyomozások biztos eredményre nem vezettek, de egy kószahír keletkezett, mely szerint egy a községben lakó, igen tekintélyes és általános tiszteletnek örvendő egyén lett volna a tettes. Ezen híresztelés folytán ama csendőrnek, aki az előbb leirt lopásnál az örsparancsnoknak a tényálladék fevévelél segédkezett, eszébe jutott egyszer ezen tiszteletre méltó egyénnél, kire az emberek annyira gyanakodtak, látogatást tenni. Elment tehát hozzá, mindenféléről kérdezősködött, elbeszélgetett vele hosszasan, de valami gyanus dolgot nem birt észrevenni. Már elmenőfélben volt, midőn a tornácon különféle eszközöket vett észre, melyek ott széjjel heverték; önkénytelenül megállott és mig egyet-mást beszélgetett, szemügyre vette azokat az eszközöket és egyszerre meglepetve felismert közöttük egy csavarhúzót, melynek éléről az egyik sarok le volt törve. Valami ürügy alatt sikerült a csendőrnek ezen

csavarhúzó birtokába jutni és pár perccel később ő és az örsparancsnok pontosan megmérték a csavarhúzó méreteit, azokat összehasonlították az örs irattárából elővett fogalmazvány adataival és azt találták, hogy a méretek egy hajszálnyira egyeznek.

A község kereskedőinél eszközölt puhatolódzások kiderítették, hogy ama bizonyos csavarhúzót már régen vette, még mielőtt a szegény özvegy asszonytól a betörés megtörtént. Az örsparancsnok, ezen adatok birtokában, az első betörésre vonatkozólag most már alaposan gyanúsított úri embert vállatára fogta és a nyomozást ellene a második betörést illetőleg is kiterjesztette. Hosszas tagadás után és miután időközben egyéb bizonyítékok is felmerültek, a derék, becsületes ember mindkét betörés elkövetését beismerte. Látjuk tehát, hogy itt a nagyobb lopás kiderítéséhez a kiinduló pontot a kisebb lopás tényálladékának pontos felvétele szolgáltatatta.

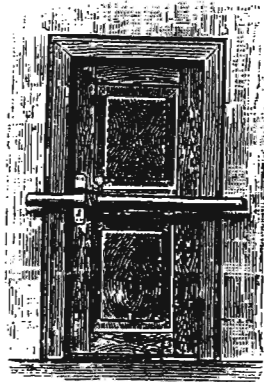
De nemcsak maga a betörés által okozott rongálások igényelnek pontos megvizsgálást, hanem minden egyéb változtatás, melyet a tolvaj létrehozott; azért azok, bármi csekélyek is, szorgosan szemügyre veendőek. Az is természetes, hogy minden tárgy, amit a tolvaj saját holmijából a tett színhelyén visszahagyott, pl. ruhadarab, szerszám, papirdarab stb. értékkel bir a nyomozásra nézve, de sohasem szabad szem elől téveszteniünk, hogy az ily tárgyak néha csak a látszat kedvéért és tévútra vezetés céljából is tétethettek oda.

Továbbá igen fontos azt is megállapítani, hogy a tolvaj saját biztonsága érdekében milyen előkészületeket tett. Ez által ugyan rendszerint csak a tolvaj valami sajátlagos módszere állapittatik meg, de ez, a jövőben előfordulható esetekre nézve fontos lehet. Így pl. bizonyos tolvajnak szokásává vált, hogy minden helyiségben, melybe behatolt, mielőtt még valamihez kezdett volna, mindenekelőtt az órákat állította meg; részint

azért, mert oly ideges volt, hogy az órák ketyegése őt mód nélkül felizgatta, részint pedig mert el akarta kerülni, hogy az esetleg közeledő emberek lépteinek zaja a ketyegő órák zaja folytán figyelmét kikerülje. Amint azután később az említett tolvaj egy ízben tetten éretett, felelősségre lett vonva mindama lopásokért, melyek az utolsó időben elkövetettek és melyeknél a tettes az órákat megállította. A dolgban pedig az volt a különös, hogy ő a kérdéses lopások közül egynehányat tényleg nem követett el, tehát több ily szokású tolvajnak kellett azon a környéken működni.

A tolvaj jellemzésére, hogy t. i. mint ujonc vagy pedig mint kitanult tolvaj lépett-e fel, igen fontos azt megállapítani, hogy mikép biztosította magának az illető a menekülés útját. Egy kiérdemült tolvaj azt szokta volt mondani, hogy könnyebb a be, mint a kimenetel. Az ügyes tolvaj mellőzhetlen szabályul betartja, hogy sohasem elégszik meg a bejáratnál egyedül, hanem valahányszor valahová behatolt, első dolga leendő még valami ajtót, ablakot, vagy egyéb nyílást biztosítani, hogy azon elmenekülhessen; azon lakosztály bejáratát pedig, ahol lopni akar, belülről be fogja zárni, nehogy a tulajdonos által munka közben meglepessék.

A hol a kívülről nyíló ajtót betámasztva, a belülről nyíló pedig az ajtón keresztbe fektetett erős fadoronggal lekötvé (33. ábra) találja a nyomozó csendőr, ott a betörők biztosan cigányok voltak. (Lásd jelen munkának 158. és 159-ik oldalát.)

33. ábra. Betörők által lekötvőzt ajtó.

Az ablakon át való behatolás.

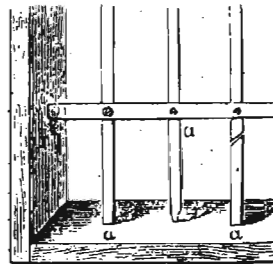
Az ablakon való behatolásnál első sorban az ablak-rácsok jönnek tekintetbe, mint amelyek a betöréses lopásnál a leggyakrabban előforduló támadási pontokat képezik.

A tolvaj első sorban a rács ártalmatlanná tételének legkényelmesebb módját fogja választani, t. i. megkísérendi a rácson keresztülbujni. Ha ő maga nem tud keresztülbujni, akkor talán sikerülni fog ez a magával hozott gyerkőcnek, ki azután a csak belülről beretesztelt ajtót kinyitja és megbizóját ezen beereszti.

Általánosságban azt lehet mondani, hogy egy ember mindenütt keresztül bujhat, ahol fejét és a fej fölé kinyújtott karját keresztül dughatja.

Ha azonban a tolvajnak a keresztülbuvás nem sikerül, akkor kénytelen a rácsot eltávolítani és pedig teljesen, vagy pedig annyira, a mennyre lehetséges.

Ha a rács vastag és a falba gondosan van megerősítve, akkor a tolvaj a rácson részbeni eltávolítására akkor fogja magát elhatározni, ha a rácson valami hibát fedezett fel, amely neki valami támadási pontot nyújt. Ily hibák a mellékelt 34. ábrán az egyes keresztvasakon vannak megjelölve. Az első hosszvasnál (a-nál) a szegecslyuk a keresztvassal való összecsatolásnál felette

34. ábra.

nagyra esett ki s ennélfogva a hosszvas vastagsága annyira gyöngítettett, hogy jobbról és balról csak két, nem is mély vágásra van szükség, hogy a hosszvas teljesen át legyen metszve.

A második hosszvasnál b) észlelhető, hogy lent, a hol a falban végződik, kúpalakúan vékonyodik; a

harmadik hosszvason (c) a vas hibás forrasztása van megjelölve.

Ha a tolvaj ilyen vagy ehhez hasonló hibákat a hosszvasakon észrevesz, akkor nem fog az egész rács kiemelésére gondolni, hanem a hosszvasat a hibás helyen keresztülmetszi és a legközelebb fekvő megerősítésnél lehajlítja, tehát az ábrán a „d” pontnál a középső vasat fölfelé fogja hajlítani, a két szélsőt ellenben lefelé); ha ez sikerült bárcsak az egyik hosszvasnál is, akkor már szabad az út, mert az így támadt hézagon bárki átbujhat.

Ha a tolvaj a rácson semmi különös hibát nem észlel, de a rács megerősítése köröskörül nem jó, akkor az egész rácsot ki fogja emelni. Ennek legerjedtebb módja a következő: a tolvaj egy hosszú s erős dorongot az egyik kereszt pánt alá dug és a támadási ponthoz lehetőleg közel egy bakra, keresztfára vagy csak egy alkalmas fahasábra támasztja. Ha már most a rács és a támaszpont közötti emeltyűkar, a támaszpont és az erő kifejtés pontja közötti emeltyűkarhoz képest lehetőleg rövid, akkor ezzel oly nagy erő fejtetik ki, hogy annak a legjobban készített rács sem bír ellenállani.

Egy másik módja a rács ártalmatlanná tételének,

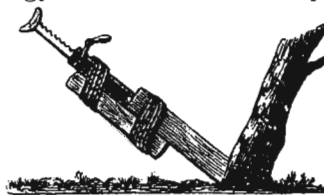

35. ábra.

— mint azt imént említettük, — a kocsiemelő csigával végezhető. Ha ugyanis az emelőcsiga részére *oldalvási* támaszpontok találhatók, akkor két egymás mellett fekvő hosszvas az emelőcsiga karmaival oldalvást megragadtatik és mindegyikük *kifelé* nyomatik, úgy, hogy az átmászásra elegendő hézag támad (35. ábra).

Ha azonban a betörő

a hosszvasak szétgörbítését nem akarja eszközölni, akkor az emelőcsiga segítségével az egész rácsot kiemeli. Rendesen az emelőcsiga magában véve rövid lesz arra, hogy a földről a keresztpántot elérje; de annál könnyebben megy a dolog, ha alája egy kő, fatuskó, vagy ehhez hasonló tárgy helyeztetik, vagy egy hosszú gerenda, valami mozdulatlan pontnak, pl. a szemben fekvő fának neki támasztatik és ez által az emelőcsiga úgyszólván

36. ábra

meghosszabbítatik. A betörő az emelőcsigát és a hosszú gerendát egymáshoz illeszti és mindkettőt egy összekötő gerendához kötelekkel, vagy láncokkal jó erősen oda-köti, amint ezt a 36-ik ábra is mutatja.

De a rácson kívül még más egyéb is útját állja az ablakon át való bemászásnak, amit a betörőnek szintén el kell hárítania.

Ilyen akadályt maguk az ablaktáblák képeznek. Itt is többféle módja van az eltávolításnak. A legcsekélyebb nehézséget e részben a külső, kifelé nyíló ablakok képezik, mert ezeknél a sarkak kívülről vannak alkalmazva, tehát könnyen hozzáférhetők. Ezen sarkak gyakran jó erős zsebkéssel is eltávolíthatók s az ablakok kiemelhetők.

Ha azonban az ablaksarkak erősebb ellenállást fejtenének ki, vagy ha befelé nyílnának: akkor a betörő támadását az ablakzárakra irányítja.

Ha pedig e részben is valami akadály merülne fel, akkor nem marad egyéb hátra, mint azon ablak üvegtábláját, melyen keresztül a zár legjobban elérhető, benyomni.

Általánosan el van terjedve azon nézet, hogy a tolvaj, ha ablaküveget kell benyomnia, azt gyémánttal kivágja. Ez pedig merőben téves nézet; a betörő soha-

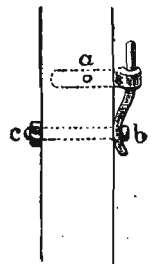
sem dolgozik gyémánttal és azért ha egy betörés alkalomával ily kivágott ablakot találunk, akkor 100 eset között 99-ben a lopás koholt lesz. A tolvaj rendszeren a tábla benyomására fogja magát elhatározni, mely műveletet a kitanult betörő valóban kitűnően tudja elvégezni.

A fából készült ablaktáblákkal, spalettákkal stb. a betörő úgy bánik el, mint alább az ajtókra nézve fogjuk elmondani.

c) Az ajtón át való behatolás.

Az ajtók két szempontból érdemelnek figyelmet, t. i. az ajtónak *anyaga* és a *zárja*.

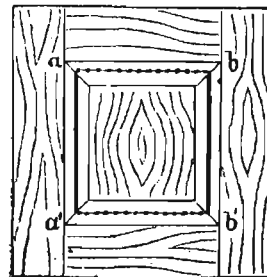
A kifelé nyíló ajtóknál a tolvaj legszívesebben a sarokvasat támadja meg és ha azok nincsenek akként alkalmazva, mint ezt a 37. ábra mutatja, t. i., hogy *a*-nál az ajtószáron és az ajtósarok pántvasán csapszeg dugatják át, míg az ajtósarok alsó vége egy csavar (*b c*) segítségével az ajtófán akként erősítették meg, hogy az anyacsavar belül legyen alkalmazva, akkor a tolvaj a sarokvasat fejsze segítségével nélkül eltávolíthatja.

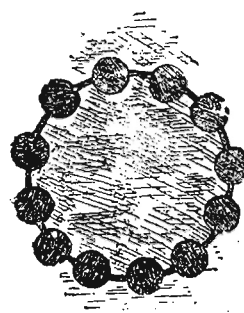
37. ábra.

Ha a tolvaj az ajtószarkakat nem távolíthatja el, akkor az ajtó farészeit támadja meg; aminél nagy előnyére van az ajtóképzítés újabbkori módja az úgynevezett bélés alkalmazásával. Ezen ajtók ugyanis egy rámból és a középrészből állanak, mely utóbbi a rámba be van tolvá. A ráma négy részén tudvalevőleg vájattal van ellátva, tehát a középrész a szélén vékonyra gyalultatik, hogy a ráma vájataiba bele illeszthető legyen.

Itt tehát a legnagyobb könnyűséggel két oldalt — a 38. ábrán *aa* és *bb* vastag vonalakkal jelzett — vágások eszközölhetők, ha a farostok irányában lassan hasítunk. Bajosabb azonban a farostokat háránt átmet-

38. ábra.

39. ábra.

Ha a csendőr valami betörésnél ily fűrt nyílásra talál, ebből bő anyagot meríthet a találgatásra s ily körülményeket állapíthat meg, melyek segítségével a tettes személyének kinyomozására nézve határozott irányelveket állíthat föl.

d) A zárok ellen intézett támadás.

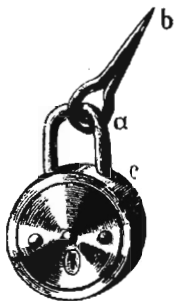
A zárok feltörését illetőleg az *erőszak*, az *álkulcs* és a durranó léggel töltött *olvasztó lámpa* áll a betörő tolvaj rendelkezésére.

Az erőszakot a tolvaj leginkább az úgynevezett

szeni. Ezen a tolvaj akkép segít, hogy közel egymáshoz sorban lyukakat fúr, melyeket azután késével egymással egyesít. Ha a tolvaj az ajtó belését ily módon köröskörül keresztülmetszi, akkor kiszedi a közép-bélést és az ekkép támadt hézagon bemászik a szobába.

Sok esetben a tolvaj kénytelen nagyobb hézagot kifúrni. Ez hasonló módon történik, mint azt az ajtóbelések kifúrásánál fentebb leírtuk, csakhogy most a lyukakat nem vízszintesen egymás mellett, hanem akkép fúrja, hogy a lyukak egy kört képezzenek, (39. ábra) azután finom és igen éles késsel a lyukak közötti hézagokat átvágja, mi által sikerül az ajtóból egy kerek darabot eltávolítani, melyen át a tolvaj kezével benyulhat.

függő lakatoknál alkalmazza. Ha a pánt *b*-nél (40. ábra) nincs széthajlítva és az ajtófába meg erősítve, akkor a lakatot egyszerűen kihúzza, ha pedig a pánt kellően meg van az ajtófában erősítve, akkor az *a* és *c* közötti hézagba dugott vasrúd segítségével csavarja le a lakatot.

40. ábra

Az ajtóra erősített zárat a betörő rendszerint álkulcs segítségével nyitja fel.

A mely tolvaj tűz és betörésmentes pénzszekrények ellen támad, annak nemcsak erős embernek kell lennie, hanem ezenkívül nagy műszaki ügyességgel és modern betörő eszközökkel is kell bírnia. Ezen eszközök között legfontosabb egy összerakható feszítő rúd, melylyel hihetetlen erőt lehet kifejteni s mely egyszerűsége miatt a többi eszköznek is támpontjául szolgál.

A pénztárszekrények gyárosai újabban már annyira tökéletesítették gyártmányaikat, hogy azokba fűrő, véső, fűrész s feszítő rúd segítségével a legügyesebb tolvaj is alig hatolhat be, azért ez utóbbiak sem maradhattak veszteg, hanem a kiválóan erős szerkezetű újabb szekrényekkel szemben durranó léggel megtöltött olvasztólámpát használnak. Ennek segítségével a legszilárdabb szekrény lemezén is aránylag rövid idő alatt oly nyílást csinálhatnak, a milyen az ő céljaiknak teljesen megfelel.

A nyomozó csendőrnek mindenesetre jól meg kell figyelni a tolvaj eljárási módját, mert abból többnyire következtetni lehet a betörő természetére és egyéniségére.

e) Más módon való behatolás.

Azon eset, melyben a tolvaj nem az ajtón, ablakon, falak vagy padlók áttörése folytán jutott a házba, hanem a padláson, háztetőn, kéményen, csatornán stb.

keresztül hatolt be, szintén gyakrabban előfordul, mintsem gondolnánk.

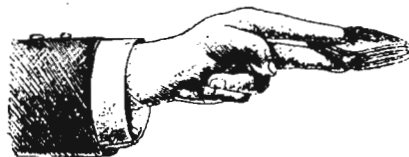
A behatolásnak ez a módja a nyomozó közege nézve azért jelentőséges, mivel a tettes nyomokat alig, vagy csak nagy ritkán hagy hátra s azért a káros rendszerint az ártatlan cselédet szokta gyanúsítani. Legyen tehát a csendőr ily gyanúsításokra nézve óvatos s mielőtt a cselédet gyanúba venné, igyekezzen arról lehetőleg megbizonyosodni, vajjon idegen tolvajnak a házba való behatolása teljeseen ki van-e zárva.

7. A zsebtolvajlás.

A zsebtolvaj számtalan ügyes fortélyai és műfogásaiból, mi csak azt a keveset ösmerjük, melyeknek véletlenül, vagy beösmérés folytán jöttünk nyomára; a fortélyok legnagyobb része, melyekhez még mindig újabbak és újabbak eszeltetnek ki, a beavatottak titka.

A zsebtolvajok lévén a tolvajoknak legügyesebb és legagyafúrta fajtája, nekik mindig sikerül valami új mesterfogást kitalálni s ha egy ellesett fortélyukat a lapok nyilvánosságra hozzák, a valamire való zsebtolvaj azt többé nem is fogja alkalmazni, hanem helyette másikat, talán még zseniálisabbat eszel ki.

Az eljárás azért általában mindig ugyanaz marad: az illetőnek feltűnés nélküli, előkelő külsőt kell mutatnia, a kiszemelt áldozatot alaposan megfigyelnie s aztán a segídet fölállítani s a kellő pillanatban úgy-

41. ábra.

nevezett *olló*-vá alakított kézzel (41. ábra) a tárcát a zsebből kivenni. Ez az ollócsinálás a zsebtolvajnak legfőbb ügyessége s az a fogás,

mely a legtöbb gyakorlatot igényli. Ennél a kéz, illetve az ujjak kétféleképpen alakíthatnak.

A zsebtolvajnak közönségesen a legjobban ápolt, keskeny és vékony keze van, melyet a nehezebb munkától figyelmesen megóv és hogy hajlékony maradjon, mindennap olajjal dörzsöli be. Ha tehát valakit zsebtolvajlással gyanúsítunk, kezeit okvetlen meg kell vizsgálni, mert annak sajátos kinézéséből, ha egyebet nem is, gyanúnkat erősíthetjük meg.

8. A belopózás.

A belopózó tolvajnak legfőbb tulajdonsága, hogy az alkalmas pillanatot ügyesen ki tudja lesni, ezenkívül a lélekjelenlét, melynélfogva, ha rajtaéretik, gyorsan és elfogulatlanul egy jó mentséggel áll elő.

Városokban mint hordár, ruhatisztító, bolti szolga, koldús, néha mint előkelő úr, helyet kereső cseléd, bába, szóval minden elképzelhető alakban állít be a legelső nyitott ajtón s ha a lakók közül valakit ott talál, a fölvert alakjához képest valamit kérdez, esetleg mentegetőzik, ha pedig senkit se talál, akkor a keze ügyébe eső tárgyakat összeszedi és tovább áll velük.

Ha a belopózó tolvaj szállodát szemelt ki működési helyül, akkor előbb ott rövid időre valami alkalmazást keres, hogy a viszonyokat kitanulmányozza s kulcsokat vagy kulcslenyomatot szerezzen. Azután kissé elváltoztatott külsővel, mint levélvivő, vagy előkelő úr, bátran beállít a szállodába, ahol az elhagyottabb folyosóra nyíló ajtókat a nála levő kulccsal gyorsan kinyitja s a szobában talált holmit ellopja. Ha korán reggel oly szobába nyit, melyben a vendég még alszik, akkor illedelmesen jó reggelt kíván, borbélynak, tyukszemvágónak, ruhatisztítónak stb. adja ki magát s ha az áldozat erre föl nem ébred, az éjjeli szekrényen levő

órát, tárcát s egyéb értéket csendesen összeszedi s azzal távozik. Ilyenkor munkája közben lassú hangon mindig a *jó reggelt* ismétli, hogy arra az esetre, ha az alvó fölébred, elfogulatlanak lássék.

9. A vásári és bolti tolvajok.

Ezeknek tetten érése, vagy kipuhatolása esetén lakásukon, vagy ott, hol bár röviden is tartózkodni szoktak a legsürgősebben házmotozást kell tartani, azután pedig ki kell puhatolni, hogy az illető tolvaj az utolsó időben kivel érintkezett, mert ezek rendszeren az orgazdák, vagy oly bizalmas emberek, kiknél a lopott holmik rejtekre találhatnak. Az ily házkutatások sokszor igen meglepő eredményekre vezetnek.

10. A házi tolvajokról.

Ezek tudvalevőleg a legveszedelmesebbek és kinyomozásuk a legkényesebb feladatok egyike. Nagyon óvatosan kell tehát a csendőrnek az ily esetekben eljárni és fő elvül kell felállítani, hogy sohasse fogadjuk el megbírálas nélkül a káros elfogult gyanúját és bemonadását.

Rendszerint meg kell állapítani, vajjon az ellopottnak jelzett tárgy, nem tétetett-e valami rossz helyre, vagy nem vesztette-e el azt maga a káros; továbbá hogy a lopás nem tartozik-e ama kényes természetű esetek közé, melyekben a gazda saját felesége, vagy gyermekei feledkeztek meg magukról és loptak, és végre, hogy minden jel ellenére nem követhette-e el a lopást mégis egy idegen személy.

Még akkor sem szabad a csendőrnek a dolgot elhírtelenkedni, midőn a gyanúsított cseléd holmija

között a lopott tárgy főtálatott, mert elég gyakran előfordul, hogy bosszúból, irigységből, vagy szerelemfélétsébből a cselédtárs csempészte a lopott jószágot az illető bőröndjébe.

A házi lopásnál tehát minden mellékkörülményt a lehető legpontosabban ki kell nyomozni és megállapítani. A cseléd előlétele, a pénzösszeg, melylyel a házba való jöveletekor birt, valamint az általa eszközölt kiadások, lépésről-lépésre kinyomozandók. A cifrázkodás utáni vágy, az iszákosság és szerelmi viszony egyformán bekergethetik a cselédet a bűnbe.

Fehérnemű lopás nyomozásánál a főfigyelem mindig a *szenny*es fehérnemű kezelésére irányuljon, mert erre a legtöbb háziasszony igen kevés gondot fordít s mivel a tiszta ruhát mindig rendben találja, nem tudja megérteni, hogy idővel mégis hiány mutatkozik. Persze a tolvaj nem a gondosan őrzött szekrényt dézsmálja meg, hanem a záratlan szennyes ládában *olvasatlanul* tartott, könnyen hozzáférhető piszkos fehérneműt.

XV. FEJEZET.

A CSALÁS ÉS HAMISÍTÁS.

I. Általában.

Mindazon bűncselekmények között, melyekkel a kriminalistának foglalkoznia kell, legtöbb szakismeretet a csalás felderítése igényel.

Némely csalásnemekről, mint p. o. a tőzsdén előfordulók, építkezési szédelgések, hamis bukások, váltóhamisítások, zsarolásokról stb. egész könyveket lehetne írni, mégse merítenénk ki mindazon fogásokat, melyeket a bűnös szakember oly könnyed furfanggal alkalmaz.

Mínthogy azonban a csalások túlnyomó része ott fordul elő, ahol valamiféle üzletről van szó: nagyon jól teszi a csendőr, ha az őrskörletében levő gyárak és egyéb üzletvállalatok berendezését és kezelését, úgy szolgálatban, mint szolgálaton kívül, amikor csak alkalma van, — természetesen tőlakodás és feltűnés mellőzésevel, — tanulmányozza. Az így szerzett ösmereteknek adandó alkalommal igen jó hasznát fogja venni.

Az alábbiakban néhány oly csalás felderítési módjáról szólunk, melyekhez a szükséges ösmeretek megszerzésére a csendőrnek multhatlanul szüksége van.

2. Az okmányhamisítás.

Az okmányhamisítás fogalma igen tág értelmű, amennyiben, az egy cselédkönyv adatainak hamisításától

milliókról rendelkező végrendelet hamisításáig is terjedhet. Az okmány hamisított voltának kiderítésére is, legtöbbször a gazembereknek feledékenységé, vagy elnézése fog reá vezetni, ami mint minden gonosztevő munkájában, épp úgy az okmányhamisító manipulációjában is nem ritkán fordul elő s vagy tüstént felderíti a szőnyegen levő ügyet, vagy legalább a nyomozást könnyíti meg. Például csak a gyakorlatból vett azon egy eset szolgáljon, hogy egy alkalommal bizonyos nagy fontosságú s a lehető legügyesebben hamisított okmány szövegében, mely boldogult Rudolf trónörökös halála előtt két évvel, 1888. tavaszán volt keltezve, egy helyen a *néhai* trónörökösről volt említés téve.

A gyanús és hamis okiratok nyomozásánál a következőket mindenestre figyelembe kell venni.

1. Az okiraton ne csak a gyanús helyet, hanem magát az egész iratot is alapos figyelemmel vizsgáljuk át, mert csak így nyerhetünk róla helyes áttekintést s csak így leszünk képesek az igazit a hamisítottól megkülönböztetni.

2. Előfordul, hogy a hamis okmányon nincs hamisítás, mert az írás egészben véve hamis; tehát ne kutassunk rajta puszتان csak hamisított részek, törlési nyomok után, hanem bíráljuk az egészet.

3. A megvizsgálálandó okmányt különböző helyzetben és világításban vegyük szemügyre: tartsuk a papírt oly ferdén, hogy az írást csak oldalról — jobbról balfelé és felülről lefelé — láthassuk. Ilyen fekvésben fel fognak tűnni a papírnak törlés, radírozás, vagy mosás által előidézett érdességei, a tinta különböző színe, irónvonalak stb. Ugyanezen célból szükséges a gyanús papírost lámpafényről is előlről és hátulról megtekinteni s nagyító üveggel megvizsgálni.

4. A papír vizsgálatánál néha rájöhethetünk annak beszerzési forrására, ami által a munkának egyik fele már be van végezve.

5. A *vizjelet* mindig alaposan nézzük meg, mert lehet rá eset, hogy épen az adja meg a szükséges bizonyítékot; így megtörtént, hogy egy 1868. évből keltezett okmányon a vízjel az 1871-ben megállapított és használatba vett ábrát tüntette föl.

6. Az írás és helyesírásból könnyen megítélhető, hogy megfelelnek-e a kiállító társadalmi állásának, korának és műveltségének s ha erre nézve a csendőrnek kételye támad, vegyen igénybe ahhoz értő, alkalmas szakembert.

7. Az okmány ismételt és gondos átolvasása után igyekezzünk magunkat a kiállító helyzetébe, szándékába, a célba, a keltezés helyébe és időszakába élenken belegondolni és akkor, ha az okmány valóban hamis, bizonyára fog valami ellentét, gyanús körülmény, vagy egyéb feltűnő jelenség mutatkozni. Ez ugyan a legnehezebb része a vizsgálatnak s nagy éleslátást igényel, de éppen ez úton derítették föl eddig a legtöbb okmányhamisítást.

8. A gyanús okmányon való minden más kísérletezéstől ovakodjék a csendőr; még a papírnak nedves vagy piszkos kézzel való érintése is tilos, mert ezáltal esetleg a szakértő munkáját nehezítené meg.

9. Tudni kell a csendőrnek, hogy a vegyész, a fényképész, a fizikus és az írás-szakértő, mai nap már bámúlato eredményeket érhet el a legügyesebb hamisítások felderítésénél is, — azért fontosabb esetben bármi csekély gyanúja legyen is valamely írásra, ne elégedjen meg a saját hiányos tudásával, hanem szolgáltatassa át a kételyt támasztó okiratot további eljárás végett a hatóságnak.

3. A pecséthamisítások.

A gyakorlatban a munkaadók bizonyítványának és az ezen bizonyítványokat láttamozó hatóság pecsétjének hamisítása szokott leginkább előfordulni.

Ezeknél első sorban jegyezzük meg, hogy a távolabb fekvő és az országban több hasonló névvel bíró község pecsétjét hamisítják a gonosztevők nagy előszeretettel, mert részben azt hiszik, hogy az, akinek az okmányt bemutatják, a távolság miatt nem ösmeri az illető község pecsétjét, — részben pedig arra számítanak, hogy puhatolózás esetén azzal a kifogással élhesenek, miszerint p. o. ők nem *Borsod-Mező-Kereszttest*, hanem *Bihar-Mező-Kereszttest* értették. Éppen ily céllal készülnek az *általános nevű* magánosok, vagy vállalatok hamis pecsétjei is, p. o. *Szabó János vaskereskedése Szt-Miklóson*. Szabó János nevű vaskereskedő, valamint Szt-Miklós község tucatszámra van az országban.

Az ily hamis pecsét megszerzése pénzbe kerül s nem csak egy alkalomra készül, tehát a gazember előtt kiváló becsűvel bír; s azért igyekezik azt magánál jól megőrizni. Rendszerint a kabátgallér hátsó, kemény részébe, a nadrág előnyilásának, vagy alsó részének szegélyébe varrva, esetleg a csizmaszár bélésebe rejtve tartja.

A bélyegfesték megszerzése sem sok gondot ad a gazembereknek, mert erre a célra szükség esetén elegendő a mindenütt kapható fekete olajfesték, ténatalja, sőt cipő és koci kenő is; de modern bélyegfestéket is bármely városkában kaphatni. Csak azt jegyezzük meg, hogy amely hamis pecsétet használó egyén valódi bélyegfestéket hord magával, azt *kivétel nélkül cipő-fénymáz dobozban* tartja elrejtve. Azért a csavargók személymotozásánál jó lesz az ilyen dobozra figyelemmel lenni s ha abban fénymáz helyett festéket találunk, a hamis pecsétnyomónak is emberünknel kell lenni.

A hamis pecsétetek és bizonyítványok a valódi csavargók legjobb támaszai. Ezek nemcsak a büntetés elkerülésére szolgálnak, hanem gyakran nevezetes bűntényekkel kapcsolatosak. Állást, szolgálatot szereznek a

csavargónak, melyet csak azért igyekezett elnyerni, hogy a szolgálatadójánál tervezett büntényt végrehajthassa.

Néha az *alibi* igazolására is jók a hamis bizonyítékok. Ha a bűntény elkövetése után sikerül a tettesnek csak rövid ideig is szabadon maradni, első teendője, hogy magának hamis bizonyítványt szerezzen, mely azt igazolja, hogy a bűntény elkövetésének idején itt, vagy amott — természetesen jó távol — mint becsületes cseléd, vagy munkás működött. Ha aztán gyanú alapján letartóztatják, arcátlanul előmutatja igazolványát s nem egy közbiztonsági közeg akad, aki ezzel megelégszik. A csendőrnek ily esetben kötelessége a kérdéses okmányt alapos vizsgálat alá venni s ha gyanúja van az ember iránt, a pusztá látszattal sohase elégedjék meg.

Hasonló esetben a tapasztalt csendőrről nézve legfontosabb gyanúok az, ha tudja, hogy *valódi csavargóval*, nem pedig ideiglenesen munka nélkül levő, különben becsületes, szegény ördöggel van dolga. A gonosztevők közé sorolható, hivatásos csavargót a csendőr könnyen felismerheti, ha néhány ily akasztófavirágot alaposan tanulmányozott, amihez elég alkalma nyílik. Az igazi csavargónak föllépése, viselkedése, kinézése, a munkától meg nem kergesedett kezei s a körülterjengő sajátságos bűz, oly határozott, félreismerhetlen jellegű kölcsönöznek neki, hogy össze nem téveszthető a saját hibáján kívül, egy ideig valóban foglalkozás nélkül volt munkás emberrel.

Hamisítás gyanúja merül föl akkor is, ha a munkakönyvben igazolt foglalkozások nagyon *különböző természetűek* és ha a munkakönyvbe bevezetett s állítólag látogatott helyek között nincs meg a *földrajzi összefüggés*. A csavargó ugyanis nem mindig válogathatja meg, hogy milyen helynevet és munkanemet hamisítasson a könyvébe, hanem azzal kell megelégednie,

amilyenre a hamisítónak éppen megfelelő hamis pecsétje van. Nagyon célszerű, ha ilyen esetben egy térképet veszünk elő s azon a csavargó igazolványában jelzett helységeket vonalakkal összekötjük; ilyformán gyakran igen furcsa cik-cakkos útirány fog előtűnni. Ekkor a csavargót felhívjuk, hogy követett útjának irányát emlékeztetből mondja el. Ha tényleg járt azokon a helyeken, akkor el tudja mondani, de ha nem járt, akkor nem, és ez esetben az igazolvány vagy hamisított, vagy pedig lopott. Ez már sokszor kipróbált módszer a közveszélyes csavargó leleplezésére s gyakran rögtöni vallomásra készíti az illetőt.

A pecsétek hibás kiállítása, p. o. egyes megfordított betűk: *N* helyett *N*, vagy *S* helyett *S* magában véve még nem gyanúsak, mert nem egyszer találunk tökéletesebben kiállított hamis pecsétnyomót, mint némely községi előljárásnak a valódi pecsétnyomója; az azonban már mindig kétséget kelt, ha egy jelentéktelen kis községnek a neve közelebbi földrajzi meghatározás nélkül fordul elő a pecséten. *Nagyvárad* város polgármestere ugyanis nem fogja hivatalos pecsétjén a város neve mellett még a vármegye nevét is bevésetni, mert föltételezi, hogy Nagyvárad földrajzi fekvését mindenki ismeri; de *Daróc* község pecsétjén az előljárátság mindig feltünteteti, hogy *Lénárd-Daróc*, *Panyi-Daróc*, *Nagy-Daróc* stb. s azonkívül még: *Borsodmegye*, vagy *Nógrádmegye*, hogy a falu az országban jelentékeny számmal levő *Daróc* nevű helységektől megkülönböztethető legyen. Ha tehát p. o. a borsodmegyei *Lénárd-Daróc* község pecsétjén ez a közelebbi meghatározás hiányzik, akkor nagyon valószínű, hogy a pecsét hamisított.

Ha a munkaadó által kiállított bizonyítvány s az arra rávezetett hatósági záradék ugyanegy kézírástól látszik eredni, akkor úgy az okmány, mint a pecsét is valószínűleg hamisított lesz s tüzetesebb megvizsgálást igényel.

A pecsétnyomó anyagából is szerezhetünk némi támpontot annak hamis, vagy valódi voltára, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy a pecséthamisítók úgyszólván sohase használnak *ércel*, mert ennek kidolgozása nagyobb nehézséggel jár.

Meg kell itt emlékeznünk a *marhajárlatok*, különösen pedig a *lólevelek* hamisításáról, melyek minálunk, kiváltképen a délvidéken, ahol a lólopások igen gyakoriak, még sokkal sűrűbben fordulnak elő, mint másnemű okmányok hamisítása. Tudunk rá esetet, hogy egy kicsapott jegyzősegéd egy délvidéki városban országos vásárok alkalmával valóságos irodát tartott a hamis marhalevelek gyártására. Ezen, az *Alduna* mertén elterülő csendőrszakasz felügyeleti körletét behálózó lótolvajbanda, hosszú ideig garázdalkodott anélkül, hogy nyomára lehetett volna jönni, míg végre egy még most is szolgáló derék őrmester odaadó buzgalmának sikerült vásár alkalmával a hamisítót egy városzéli kocsmá félreeső szobájában munka közben meglepni s ezen a réven a bandának főbb emberei is rövid időn kézrekerültek. Az ex jegyzősegéd a lopott lovak értékéhez képest 5—50 forintot vesztegette az általa hamisított járlatokat s rajtaütés alkalmával egy csomó úrlapon kívül tizenöt különböző város és község ügyesen utánzott pecsétnyomóját sikerült nála megtalálni.

A gyanus ló és marhalevelekkel való elbánásra nézve nagyjából ugyanaz áll, amiket fentebb az egyéb célt szolgáló hamisításokról elmondottunk.

4. A hamis játékosokról általában.

A hamis játékost nemzetközi nyelven „*grek*”-nek nevezik. Ez az elnevezés állítólag onnan ered, hogy *Apoulus*, a hírhedt hamis játékos, XIV. Lajos francia király kegyence, görög származású volt.

Hogy valaki *grek*, illetve hamisjátékos-e tényleg, annak bebizonyítására, illetve felösmerésére szolgáló adatokat röviden a következőkben ösmertethetjük.

A játék közben megfigyelt gyanús kézmozdulatok még igen keveset, úgyszólván mitsem bizonyítanak; ha azonban a gyanúsított igen gyakran és feltűnően sokat nyer, ha nála jelzett kártyákat, vagy ruházatán különös alakú zsebeket találunk, akkor a teljes bizonyításhoz már csak az hiányzik, hogy az illetőnek előéletét is kinyomozzuk. Ő maga rendszeren úgy beszél el előéletét, mint azt az V-ik fejezetben a *hamis nevet* viselő kalandorok és iparlovagoknál említettük, t. i. kalandosnalkalandsabb multról mesél, minélfogva körülbelül ugyanazt a módot kell az ő kilétének földerítésére is alkalmazni. Ha sikerül az ilyen ember múltját földeríteni, akkor már könnyű lesz őt a hamis játékosok egyik, vagy másik osztályába besorozni.

Azt mondhatjuk róluk, hogy két osztályba tartoznak. Az egyik, aki csak az alsóbb népréteg között forog s mesterségét lebújokban, kétes hírű kocsmákban és kávéházakban űzi: maga is bizonyosan ebből a légkörből való, már gyermekkorában elzúllott, a könnyű életet kedvelő, tanulni nem szerető, lusta és munkakerülő volt. Az ilyen életmód és az ezzel közös társaság aztán mire fölcseperedett, megadta neki azt a nevelést, amelylyel komoly munka nélkül magát jelenleg is fenntartja.

Az előkelő társaságokban forgó s oda az iparlovag furfangjával betolakodó *grek*, rendszerint valamely pályáját tévesztett személyiség, aki többnyire a jobb társaságból való; gyermek és ifjú korában jó nevelésben is részesült, azonban jellemgyengesége, lustasága s a könnyű életmódhoz való hajlama folytán süppedékes talajra tévedt, melyben hogy mikor fog teljesen elsüllyedni s az igazságszolgáltatás kezébe kerülni, szerencsésjétől, a véletlentől és egyéni ügyességétől függ.

Bármely osztályhoz tartozzék is azonban a hamis játékos, a kinézése, megjelenése és a benyomás, amit maga iránt kelt, általában ugyanaz: előkelőbben van öltözködve, mint azt az általa *bemondott, állítólagos* foglalkozása megengedné, első tekintetre elég jó benyomást kelt maga iránt, biztos föllépése és csiszolt modora van. De csakhamar észre fogjuk venni, hogy az illető nem az, akinek magát kiadja, hogy rajta *semmisem természetes*, minden, ami egyéniségével összefügg, *mesterkéltséggel és erőltetett*. Ehhez járul még két különlegesség, amelyek a *grek*-et mindig elárulják. Ezek: *a tekintet és a kéz*. Tekintetük sajátságos módon éles, figyelő és átható, amelyet az erős megszokás folytán még akkor is megtartanak, midőn nem a kártya asztainál ülnek, hanem a csendőr előtt kell beszámolniok. Nézésükben az is sajátságos, hogy anélkül, hogy fejüket mozdítanák, *oldalvást* is jó messze képesek ellátni. Ilyenkor a fejet kissé előre tolják és a többnyire felfelé fésült szemöldököt összehúzva, villámgyorsan szórják pillantásukat minden irányba, és pedig anélkül, hogy a szemben ülő csak sejtene is, hogy a körülötte levőket és történeteket mily élesen látják és megfigyelik.

A *grek* nagyon jól tudja, hogy a rendőri közeg előtt is csak az segít rajta, ami a játékban, — azért viselkedése itt is ugyanaz marad: érvényesíti *éleslátását* és *emberösmeretét, hidgvérű és szemtelen*.

Ha a csendőr egy ilyen sajátságos áru pillantást képes volt felfogni, akkor már tudja, hogy kivel van dolga.

Nem kevésbé jellemzők a hamis játékosnak a kezei. A mint a közveszélyes csavargónál nem találunk a becsületes munkáéhoz hasonló kérges kézre, épp úgy a *grek*-nek is feltűnően finom és gondosan ápolt kezei vannak; a *grek* kezei kivétel nélkül puhák, hajlékonyak s e mellett az újjak tapintási érzéke rendkívül kifejezett, ami csak úgy érhető el, ha az újjhegyeket

durvító minden munkától ovakodik. A tapintási érzék finomságára természetesen azért van szüksége, hogy a megjegyzett kártyákat az által felösmerje.

5. A hamis játékosok segédeszközei.

A hamis játékos épp oly hihetetlen és megfoghatatlan dolgokat produkál a kártyával, mint a nyilvános előadásokat tartó bűvész.

Mesterségének hét fortélyja van, miket rendszerint használni szokott s ezek: *a rovatszélezés, a kártyacsere, idegen kártyával való kisegítés, a társak, a keverés, az emelés és végül a hamis elosztás.* Nem fog ártani, ha ezen fortélyokat, legalább röviden, közelebbről is megismertetjük.

1. A *rovatszélezés* (marquillage) a kártyák megjelöléséből áll s ez többféle módon történhetik. Bizonyos kártyák szélei finom éles késsel bemetszetnek, mi által azok duzzadtabbak lesznek. E célra szolgál a *viaszlyukasztás* is, t. i. viaszba mártott izzó tűvel a kártya egyes részeit átszúrják, amidőn az a parányi viasz, mely a tűre ragadt volt, a kártyán ejtett lyukat betölti s szemmel látható nyomot nem hagy hátra; de tapintás által a viaszt érezni lehet. Szokásos ezenkívül a *jobb kártyákat* (ászt, figurát stb.) a hátlapon megrádirozni, a többi kártyát pedig beszappanozni, mi által előbbiek durva, utóbbiak ellenben sima tapintatúak lesznek. Éppen úgy lehet a kártya hátlapjára azok színének megfelelő apró pontokat felrajzolni, melyek a hamis játékos éles látását nem kerülik el.

2. A *kártyacsere* célja egyes kártyákat eltüntetni, vagy idegen kártyát a játékba becsempészni. A hamis játékos a fölösleges kártyát ilyenkor vagy az ölében tartja, vagy ezen célra szolgáló vízszintes irányú zsebekben rejtje el.

3. Az *idegen kártyával való kisegítés* rendkívüli ügyességet igényel. Ez a művelet abból áll, hogy a *grek* a játéknál használt közönséges, jeltelen kártyacsomagot a saját preparált kártyacsomójával kicseréli.

4. *Társak* leginkább akkor lehetnek a hamis játékos segélyére, ha csak mint *nézők* figyelik a játékot. Ezek bizonyos meghatározott jelekkel a többi játékosok kártyái felől tájékoztatják cimborájukat. Ezen jelek variációi: a szivarnak a száj bal, vagy jobb szegletében, a középen, fölfelé, egyenesen vagy lefelé irányítva való tartása, az óralánccal való játszás, a kezek zsebbe rejtése, a kezelő igazítása, a kabát ki és begombolása stb., melyeknek mind más-más jelentőségük van. A társaknak egy másik feladata, hogy a megkoppasztandó áldozatot megkerítsék s őt a játékhoz animálják.

5. A kártyák *hamis keverésének* módját nem tudjuk, de tény az, hogy az ügyes *grek* úgy képes a keverést eszközölni, hogy mindenki meg van győződve, miszerint a kártyák alaposan összekevertettek, holott minden lap a hamis játékos érdeke által megkivánt helyen maradt.

6. A *hamis emelés* célja, hogy ott emeltessék el a kártya, ahol a *grek* akarja. Ennél a műveletnél azon lélektani föltézésre számít, hogy az ember még játék közben is azt teszi, ami neki legkényelmesebb; ennél fogva azon helyen, ahol a kártya elemelendő, egy kártyalap szélét a csomagból kiszögelteti, vagy a leemelendő kártyákat hosszában, alig észrevéhetőleg meghajlitja, mi által azok úgyszólván maguk válnak el az alattuk levő kártyáktól. Ha ez nem sikerülne, akkor a leemelt részt egész szemtelenül újból a csomag tetejére teszi s így minden a réginél marad.

7. A *hamis osztás* arra jó a *grek*-nek, hogy ha a felső kártyákat magának akarja megtartani, az alul fekvő lapokat kissé előre tolja s szemfényvesztő ügyes-

séggel és gyorsasággal tetszése szerint az alsó, vagy felső lapot osztja ki ellenfelének.

*

Az úgynevezett *ott a veres, itt a piros*, valamint az ehhez hasonló parasztfogó játékokat, mint szabadalmazott, vagy legalább sok helyi hatóság által megtúrt vásári csalásokat, szélkében és nyilvánosan gyakorolják s azért e helyen nem is érdemes velők foglalkozni.

XVI. FEJEZET.

A G Y U J T O G A T Á S R Ó L.

I. A szándékos gyújtogatásról.

A gyújtogatási esetek nyomozásai a kiminalitásnak egyik fontos részét képezik. Azonban a mily érdekes, ép oly nehéz is ezen témáról írni, mert vajmi kevés a mód és az eszköz, a mely e fajta nyomozásoknál a nyomozó közegnek támpontot adna és segélyére lenne.

A gyújtogató kinyomozása egyike a legnehezebb feladatoknak, a mely leleményességet, nagy gyakorlatosságot és beható, mély gondolkozási erőt igényel.

Nagyon természetes, hogy a nyomozó szolgálatot végző egyénnek mindenekelőtt az esetleg visszamaradt s a tűzvészt okozó gyújtóanyag és a bűntény egyéb nyomai után kell kutatnia s e mellett meg kell állapítania, hogy hol keletkezett a tűz, s milyen irányban terjedt az, közvetlen a keletkezés után.

A bűnjelekből azonban legtöbb esetben keveset lehet felkutatni, mert a legtöbb gyújtogatás úgy keletkezik, hogy a tettes valamely sötét, viharos éjjelen az elpusztítani szándékolt épület, vagy egyéb tárgyhoz lopózva, annak könnyen tüzet fogó részét gyufával felgyújtja. És ily esetben a bűnténynek nagyon kevés értékes nyoma fog maradni s az esetleg megállapítandó bizonyíték is, ha tárgyilagosan vesszük a dolgot, alig fektethető biztos alapra.

De még nehezebb a nyomozás abban a gyakran

előforduló esetben, midőn a gonosztevő tudja, hogy a gyújtogatás gyanúja valószínűleg reá fog irányulni; például ha ellenségeskedés, viszálykodás, irigység stb. képezik az indító okot, — mert nagyon természetes, hogy ilyenkor a tettes eleve gondoskodik arról, hogy a tűz keletkezésének idejére alibijét bebizonyítsa.

Hasonlóan szokott történni, ha egy eladósodott ember maga gyújtja föl házát, üzletét, vagy terményeit, hogy a magas biztosítási összeget zsebrevághassa. Ebben az esetben a gyújtogató leginkább arra törekszik, hogy a dolgot olybá tüntesse fel, mintha ő a tűz keletkezésakor hazulról távol lett volna s ekként kizártnak kellene tekinteni a lehetőséget, mintha ő lenne a bűnös. Ebből a célból rendszerint olyan előkészületeket tesz az illető, melyek alkalmasak arra, hogy a tűzvész ne azonnal, hanem a bűnös cselekmény megtörténte után bizonyos idő múlva törjön ki. És sajnos, hogy számos olyan gyújtókészülék van, melyek ezt a czélt szolgálhatják, s a melyek néha kezdetleges együgyűséggel, néha pedig igen furfangosan, sőt szellemesen vannak összeállítva.

A legegyszerűbb egy hosszú, égő gyertya, melynek alsó vége szénába, vagy más könnyen tüzet fogó anyagba van dugva. A míg a gyertya lassan elég és lángja a meggyújtandó anyagot eléri, addig a gyújtogató már hegyen völgyön túl van s könnyen bebizonyíthatja, hogy a tűz keletkezésének idején többekkel egy távol eső vendéglőben, vásáron vagy más közhegyen volt együtt. Ugyanilyen formán alkalmazzák a taplót is, melyet keskeny szalagokra vágva összevarrnak s ekként egy hosszú taplószalagot, vagy zsinórt alakítanak. Ezt a taplózsinórt aztán a háztető vagy asztag hosszában, esetleg annak egyik szegletén helyezik el, az egyik végére néhány szál kénes gyufát s egyéb könnyen gyuló anyagot raknak, a másik végét pedig meggyújtják. Így is jó ideig tart, míg a tűz a taplózsi-

nór egyik végétől a másik végéig terjed, s ha ezen zsinór salétromoldatban is megáztatott, nem fordulhat elő az eshetőség, hogy a tűz elaludjon. Ez a salétromoldat különben zsineget, sőt kötelet is jó tűzvezetővé, el nem alvó kanóccá alakíthat.

Intelligens gyújtogató előszeretettel használja fel bűnös céljaira az ébresztő óra szerkezetét, amely bizonyos idő elmúltával erőteljes ütések eszközöl, hogy a robbantó anyagot mozgásba hozza, a mely szintén gyufát vagy más gyulékony tárgyat gyújt fel. Szükség esetén e célra minden ébresztő óra felhasználható, de legalkalmasabbak a *világító* ébresztő órák. Ezek az órák különös rugóval bírnak, melynek végére egy viaszos gyufát lehet alkalmazni. Ekkor a rugót meg kell hajlítani és valamely módon a hajlított állásban tartani. Ha azután az óragépezet a meghatározott időben a rugót visszapattantja, akkor a rugó végén levő gyufa, a gyors visszahajlás alatt egy érdes felületű tárgyat (p. o. dörzspapírt) érint — és meggyul.

Nagy szerep jut a gyújtogatás krónikájában a gyújtó üveglencsének is. Ezen üveglencsékkel való gyújtogatást úgy képzeljük el, hogy a tettes a gyújtó üveget akként állítja fel, hogy azt egy bizonyos meghatározott órában a nap sugarai ériék, és hogy ezen sugarak egy oly ponton összpontosuljanak, a hol megelőzőleg gyulékony anyagot: ként, szurkot stb. helyeztek el. Ha a készüléket p. o. úgy állították fel, hogy az másnap délelőtt 10 órakor jőjjön működésbe, akkor a gyújtóüveget egyelőre letakarják, hogy a napsugarak e napon reá ne gyakorolhassanak hatást s ezt a takarót naplementekor eltávolítják s ugyanekkor eltávozik a helyszínéről a tettes is, de a gyújtogatás már végre van hajtva, mert másnap d. e. 10 órakor — s ha esetleg akkor borus idő van — a rá következő verőfényes napon — a napsugarak biztosan elvégzik munkájukat.

Ezekben az esetekben a nyomozó közeg tevékenységét mindenesetre megnehezíti az, hogy a felhasznált

gyújtókészülék legtöbbször maga is elég s bűnjel egyáltalán nem található. De azért ez se történik meg mindig. Így például megtörtént, hogy egy paraszt, meg lehetős értéket képviselő épületeit túl magas összegre biztosítván, felgyújtani akarta, és e célra a fentebb említett tapló zsinórt akarta használni. Hogy munkája minél biztosabb legyen, két ilyen gyújtó készülék is elhelyezett és pedig egymástól meglehetősen távolságban levő két épületben. Az egyik készülék megtette a szolgálatot és elhamvasztotta a lakóházat és az istállót; a melléképületben elhelyezett másik mesterség azonban, minthogy a taplózsinór tüze a varrás egyik helyén kialudt, nem gyújtott s ez az épület, melyen ez a készülék alkalmazva volt, megmentetett a tűzveszélytől s a helyszíni szemle alkalmával ezt a készüléket a vizsgálat birtokába kapta.

De habár minden bűnjel elégett is, megérdemli a szorgos nyomozást, hogy vajjon a gyanúsított egyén birtokában voltak-e oly tárgyak, a melyek az előbb említett készülékekhez szükségesek, (ébresztőóra, gyújtóóra, gyújtóüveg stb. és ha igen, hová tűntek el azok?

2. A természeti okok által előidézett tüzesetek.

Ezeknek száma igen nagy. De a számtalan példa közül csak néhányat említünk föl. Tudjuk p. o. hogy egy vízzel megtöltött palack is gyakran szolgált már gyújtóüveggül s a mögötte levő tárgyakat, mint asztalterítőt, függönnyt, papirost, ruhadarabot, nem egyszer meggyújtotta. Ugyancsak többször okoztak már tüzet a fényképezők lencségei is, minélfogva azok ezen műszereiket mindig el szokták takarni. Ugyancsak ezt lehet mondani fényes ércfalakról, sima felületű, mély tányérokra, fényvetítő lámpa-ellenzők és más homorú érclemezekről, melyek az által, hogy a napsugarakat föl-

fogják és egy bizonyos pontban egyesítik, gyakran lehetnek tüzesetek okozói. De nem egyszer olvashatunk a hírlapokban sok más idevágó eseteket is: p. o. egy asztalos, aki egy gyapot gyárban egy deszkába szegeket vert, az egyik szeg fejét ferdén találta, mire a szeg elrepült s egyéb anyaggal együtt a gépbe került, ahol a surlódás következtében szikrát támasztott és a gyapotot felgyújtotta. New-Yorkból írják azt a furcsa esetet, hogy az oltásnál alkalmazott vízpuska okozott tüzet. Ugyanis egy kis épület égett, a vízfecskendők működtek s egy erős vízszugár véletlenül a szomszéd épület egyik helyiségébe tévedt, ahol egyéb gyúlékony anyagon kívül oltatlan mész is volt felhalmozva, mely forrásba jött s ez által a szomszéd épület is meggyuladt s leégett.

Érdekes tűzvész keletkezését figyelte meg egy szövőgyár hivatalnokai: a gyár nyitott ablakán keresztül egy berepülő bogár kőcpelehet ragadott magával s egy gázláng mellett elrepülve, a meggyújtott helyre a kőcselebe esett, mely egy pillanat alatt lángokban állott. Ezekhez az esetekhez tartozik az a beígazolt tény is, hogy egy izzó szikra nedves gyapotban hetekig őrizhető, míg végre lángba borítja a gyapotot s hogy a felbontott dinamit gyakran igen csekély ütésre képes felrobbanni.

Mindezen felhozott példák arra figyelmeztetik a tüzesetekben nyomozó közeget, hogy ha a tűz keletkezése azonnal fel nem deríthető is, nem szabad rögtön arra gondolni, hogy gonosz kéz okozta volna a szerencsétlenséget, hanem tovább is észszerűen kell kutatni a természeti okok után.

3. Vegyi (kémiai) okokból eredő tüzesetek.

Erről akkor van szó, midőn a hőfejlődés és a tűz, bizonyos anyagok keveréséből keletkezett. Ilyen eset

ritkán fordul ugyan elő véletlenül, de alkalmul szolgálhat a legveszélyesebb rosszakaratú gyujtogatásra; azért célszerűnek látszik, ha legalább nagyjából ezt is ösmer-tetjük; amennyiben pedig ösmeretei hiányosak marad-nának, forduljon a nyomozó közeg felvilágosításért vala-mely szakértőhöz. Példaképen hozzuk fel itt az úgy-nevezett *folyékony tüzet*, melynek készítmódja minden kémiai tankönyvben olvasható. Ez alatt a foszfornak szénkéneccsel való oldatát értjük. Ha ezen oldattal itatós papírt, vagy gyapotszövetet itatunk meg és azt kiterítjük, akkor a szénkénecc néhány másodperc alatt elpárolog és a hátramaradt foszfor, a levegőn magától meg-gyúl. Ezen oldatot nagyon jól lehet gyujtogatásra alkalmazni. A fentebbi oldatnak benzinnel és egy kevés káliummal való keverékét *új görögtűznek* nevezik. Ha ezen keverék vízzel érintkezik azonnal meggyúl és hatalmas tűzkévév képez. Itt a meggyulladást a kálium idézi elő, mely a vizet elemeire felbontja, a mikor is oly nagy mennyi-ségű meleg szabadul fel, hogy attól a hidrogén meggyúl.

De felsorolhatatlan az ilyen fajta tüzet okozó anyagok száma s az abból eredő veszély, mint emli-tettük, különösen akkor igen nagy, ha úgy alkalmazzák a vegyi anyagot, hogy a meggyulladás az összeállítás után következik be. Van példának okáért olyan maró sav is, mely bizonyos anyaggal keverve, tüzet ád; ha már most az ilyen savat palackba eldugaszolva a kérdé-ses anyag fölé felfordított állapotban fölolvasztjuk, akkor a maró sav előbb a dugót rágja át, azután az alatta elhelyezett anyagra csepeg s vele való egyesülés által tüzet és gyujtogatást fog előidézni.

4. Az önmaguktól keletkező tüzesetek.

Amit ezekről a tüzesetekről ma tudunk, abban nyilvánul, hogy némely testek gázokat képesek felüle-

tükön összesűriteni és hogy azon testek, melyek eme-tulajdonsággal bírnak, bizonyos körülmények között meg is gyulladnak.

Fontos a tüzesetek nyomozására nézve, hogy sok tárgy van olyan, amely önmagától képes meggyulladni. Ilyenek a különféle növényi rostok (kender, kóc, pamut, gyapot, szövet, kötelek, fonalak stb.); azonban mind-ezek csak akkor gyulladnak meg önmaguktól, ha olajjal, különösen lenmagolajjal vannak átitatva, vagy bepisz-kolva. Ilyenek továbbá a korom, finom szénpor, külö-nösen ha sok kovataralommal bírnak. Ezeken kívül tapasztalták, hogy halomra rakva, tőzeg, a gabona, hal-trágya, csontliszt, szivacs s a fűrészpor is annyira átmelegsik, hogy tűzveszélyes lesz, sőt volt rá eset, hogy egy csomó fémpor, amely olajjal volt bepiszkitva, önmagától teljesen izzásba jött. A horganypor is igen könnyen meggyullad, ha nedves. Az elégett papiros újból lángot vethet, ha az elhalmvadás után levegő éri és a szenesedése nem volt tökéletes. Innen van, hogy az úgynevezett tűzbiztos pénzszekrényeket, melyek tűz-ben állottak, nem szabad előbb kinyitni, amíg biztosan nem tudjuk, hogy a pénztár belső részei is teljesen kihűltek, mert megtörténhetik, hogy a megóvott, vagy csak kevésé megszenesedett papírértékek azonnal lángba borulnak, mihielyt azokat a szekrény felnyitása folytán levegő éri.

Abban, hogy széna, szalma, dohány s több efféle termény, erjedés által önmagától meggyullad, ma már senki sem kételkedik.

Ámbár nem ide tartozik, de mégis megemlítendő, hogy az erős, erjedésben levő, finoman elosztott növényi részek, milyenek a liszt, a gyapju, len, kender stb. robbanólag kezdenek égni, mihielyt az ily anyaggal megtelt helyiségbe nyílt lánggal (gyertyával) lépünk.

Fontos kérdés az is, amely a csendőrt akkor fog-lalkoztatja, midőn az emberi testben létező gázok égé-

séről van szó. Erről a betegségnek mondható jelenségről, mely túlnyomólag a mértéktelen pálinkaivásból keletkezik, úgyszólván mindenkinek van tudomása és különösen az alsóbb népdosztálynál nem egyszer szerencsétlenséget, vagy súlyos bűnesetet akarnak vele elsimítani, ráfogván az illetőre, hogy iszákos volt, meggyult benne a pálinka és elpusztult.

Hogy az emberi gyomorban éghető gázok keletkezhetnek s meg is gyulladhatnak, azt a legtöbb orvos mint kétségenkívüli tényt állítja; de kétségbe vonja úgy az orvos, mint minden szakértő, hogy ezek a gázok a bőfögés alkalmával a szájon lángalakjában áramlanának ki s egyebet idéznének elő, mint legfeljebb némi égési sebet a szájon, vagy a szakál és bajusz megperzselését.

Mindenesetre kötelessége tehát a nyomozó közegnek, hogy hasonló esetet soha se hagyjon alapos kinyomozás nélkül; különösen akkor szükséges minden ügyességét és körültekintését összeszedni, midőn halál esetet hoznak a pálinka meggyuladásával kapcsolatba.

XVII. FEJEZET.

A TESTI SÉRTÉSEKRŐL.

I. Általában.

A testi sértések tárgyalásánál mindenekelőtt utalnunk kell arra, hogy a csendőr, illetve a rendőr, aki a helyszínén a vizsgálóbíró és az orvost is megelőzi, van hivatva arra, hogy a helyzetről a legelső véleményt alkossa és ezen véleményét a nyomozás bevezetésénél érvényesítse.

A tapasztalt nyomozó közegnek azonnal tisztába kell jönni azzal, hogy *mily eszköz* okozta a sérülést, körülbelül milyen viszonyok voltak a sebesülésre befolyással és végre, hogy forog-e fönn büntetendő cselekmény, vagy sem?

Ha ezekkel az alapkérdésekkel a csendőr tisztában van és nem engedi magát az érdekeltek, vagy a laikusok által félrevezettetni, hanem saját meggyőződése és az adott körülmények szerint azonnal megteszi a szükséges intézkedéseket; egészen más színezetet adhat a bűnténynek s esetleg ártatlanok ok nélküli meghurcoltatását is elkerülhetővé teheti.

Különösen ott, ahol halált okozó, vagy életveszélyes testi sértés nyomozásáról van szó, a csendőr gyors föllépése, a sikernek legfőbb föltétele.

2. Tompa eszközzel való megsebesítés.

Ebbe a csoportba azok a sérülések tartoznak, melyek ököl, bot, rúd, kalapács, baltafok, gömbölyű

kövek stb. által okoztának, továbbá azok, melyek tompa felületű tárgyakra való esés, lökés, vagy dobás által állanak elő.

Ezekre vonatkozólag a következőket kell a csendőrnek figyelembe tartania.

1. A tompa eszközzel való megsérülésből is támadhat *olyan seb*, mint a milyent az éles, vagy hegyes eszközök idéznek elő. Egy polgárok és katonák között lefolyt verekedésnél egy civil homlokán oly életveszélyes sebet kapott, melyről alakjánál fogva mindenki azt hitte, hogy *kardvágástól* ered, — holott kiderült, miszerint a verekedés hevében tévedésből saját pajtása ütötte föbe egy *löcscsel*, melyen egy erős, éles szilánk, mintegy két hüvely hosszúságban fel volt hasadva s az idézte elő a vágás alakú sebet.

2. Véraláfutások nem bizonyítják az ütés erősségét, mert az aláfutások az eszköz alakja, a megütött testrészt s a sebesült egyénisége szerint változnak. P. o. egyenlő alakú eszközzel adott egyenlő erős ütésnél a véraláfutás az öregeknél és a gyermekeknél nagyobb, a középkorban levőknél pedig kisebb terjedelmű lesz.

3. Ha valamely belső szerv is megsérült, akkor a sebesülés majdnem mindig halálos lesz, habár a sebesült nem is hal meg azonnal. Tüdőszakadással 1—11, koponyaalkjöréssel 3—12 napig, bélszakadással azonban csak legfeljebb 10 óráig élhet a sebesült. Azért az ily esetekre a csendőrnek nagy figyelemmel kell lenni.

Előfordult, hogy egy embert duhajkodás közben egy erkélyről lelöktek s külsőleg semmi sérülés sem volt rajta, négy nap mulva azonban mégis meghalt s a falusi halottkém szélhűdésnek minősítette a halál okát. De az őrsparancsnok előtt gyanúsnak tűnván föl az eset, bejelentette azt a bíróságnál, a hullát exhumálták és kitűnt, hogy a tüdején négy cm. hosszú repedés volt, mely a lezuhanás folytán támadt.

4. Nagyobb erő hatásánál, mint magasból való

lezuhanás, földráomlás stb. a nélkül keletkezhetnek a legnagyobb belső sérülések, hogy annak külsőleg a legkisebb nyoma volna.

Éles és hegyes eszközzel való megsebesítések.

Ezeket illetőleg a csendőr tudnivalóját az alábbiakban ösmertetjük.

1. Az eltört üveggel okozott sérülések (kocsmai verekedéseknél) *ivalaknak*, úgyszólván csigahéj formájúak, (a milyen alakot az eltört üveg szokott mutatni). A sarló és kasza által okozott sebeknek *lépcső* alakjuk van s ez onnan ered, hogy az említett eszközök nem köszörültenek, hanem *kiveretnek* s így élük nem síma, hanem lépcsőzetes alakot nyer.

2. A hegedésnek indult seb — a hegedés pedig igen hamar bekövetkezik — eredeti alakját nagyban elváltoztatja, azért a sérülést okozó eszközt illető összehasonlítás ilyenkor már célhoz nem vezet. De a sebek sem felelnek meg mindig az azt okozó eszköz alakjának. A tátongó, friss sebek széleit mindenesetre ki kell simítani s összeilleszteni és csak azután hozzámérni, vagy hasonlítani a bűnjelül szolgáló eszközt, mert különben a méret rövidebbet fog mutatni, mint a seb.

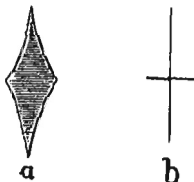
A szúrás által okozott sebnylás szélessége csak akkor lesz egyenlő a kés, tör, szurony stb. szélességével, ha az eszköz épp úgy rántatik vissza, mint ahogy bedöfött, de ha — mint legtöbb esetben — ez nem úgy történik, akkor a kirántás alkalmával a seb nyílása kitágíttatik s nagyobb lesz, mint az azt okozó fegyver.

4. Az emberi bőr könnyen reped, minélfogva a közönséges kés által ejtett szúrási sebek is úgy néznek ki, mintha *kétélű* törrel, vagy késsel ejtetek volna, mert a behatoló kés *foka* a bőrt szétfeszíti és behasítja.

Előfordul néha az is, hogy a sebnylás szűkebb

mint azon fegyvernek átmérője, melylyel a szúrás ejtett; ez onnan van, hogy a nem nagyon hegyes késeknek, vagy törnek a testbe behatolása előtt a bőr kinyúlik s a seb a bőrnek ily állapotában keletkezik; miután pedig a bőr ismét összehúzódik, a sebnylás keskenyebb lesz a tulajdonképeni folytonossághiánynál. Természetes, hogy itt legfeljebb csak 1—2 mm. különbségről lehet szó.

5. Szúrási sebek halálosak lehetnek, habár egy csepp vér sem folyt ki. A katonarvosok hasonló sebeket minden hadjárat alkalmával konstatálnak. Különösen csodálatosak a négy élű szurony által (42. ábra *a*) okozott ily sebek, melyek még ha az illető halálát okozták is, gyakran vérkiömlés nélküli, vékony kereszt alakot mutatnak. (42. ábra *b*)

42. ábra.

A sérült testnek alapos megvizsgálása nem ajánlható eléggé, már csak azért sem, mivel a szuronynyal egyenlő hatású fegyverek, törbotok stb. civileknél is gyakoriak.

6. A karmolás által okozott sebek akkor birnak jelentőséggel, ha nagyobb bűneseteknél *védalemből* erednek. Ennél a *köröm alatti piszok* birhat bizonyító erővel és a csendőrnek igyekezni kell, hogy azt megszerezze s megvizsgálás végett a szakértőnek átadja. Ezt sohase szabad elmulasztani olyankor, midőn a halott részéről védekezés közben elkövetett karcolások tételezhetők fel, amihez különösen a nők szoktak folyamodni. A halott körme alól tehát a piszkot összehajtott papírral, vagy hegyes fécskával gondosan ki kell szedni, de sohase szabad ennek *késsel* történni, mert ez az újról bőrsejteket is vakarhat le, ami tévedést idézhet elő. A górcső általi vizsgálat a körömpiszok között bőrsejteket, vagy vérnyomokat fedezhet fel, ami arra vall, hogy a gyilkosnak karcolásokat kellett kapni s ez egyes esetekben fontos bizonyítékul szolgál. Ha ellenben a holttesten észlelünk karcolá-

Az *arzenikum*, valamint más mérgek, a *hólyaghuzó izgoncok*, az *anyarozs* és egyéb növényi szerek, az elhajtott méhmagzatban górcső segélyével gyakran felfedezhetők; azért tehát adandó esetben már a csendőrnek intézkednie kell, hogy a méhmagzat vegyi úton megvizsgáltassék.

XVIII. FEJEZET.

A CSENDŐR TEENDOI SZERENCSET- LENSÉGEK ALKALMÁVAL.

Azon balesetknél, melyek nem roszakaratból, hanem hanyagságból vagy tudatlanságból keletkeznek, p. o. vasúti szerencsétlenségek, ház összeomlás, kazánrobbanás stb. a közbiztonság közegeinek igen kényes és fontos feladatuk van.

Rendszerint, de szükségképen is, a csendőr, illetve rendőri közeg az első, aki ilyenkor a helyszínén megjelenik s rögtönösen is akad elég dolog, ami őt foglalkoztatja: segélyt nyújtani a sebesülteknek, a további baleseteket célhoz vezető intézkedésekkel megakadályozni s a tényállást kideríteni.

Legfőbb követelmény ily esetben, hogy a csendőr nyugodt meggondoltsággal végezze feladatát s a fejét ne veszítse el.

A segélynyújtástól eltekintve, mely nemcsak hivatásából folyó, hanem emberbaráti szempontból is *első* kötelessége a csendőrnek, legfőképp oda kell törekednie, hogy a *helyzet képe lehetőleg változatlanul maradjon*. Ez azért fontos körülmény, mert a tulajdonos, esetleg az az alkalmazott, aki a balesetnek okozója volt, a körülményeket rendszerint annyira megváltoztatni igyekszik, hogy az esemény lefolyásáról tiszta képet alkotni ne lehessen. Ezt legtöbbször azon érveléssel akarja elérni, hogy eltűnteket kell a romok között fölkeresni,

vagy övintézkedéseket tenni a további szerencsétlenség megakadályozására.

A csendőr persze nem veheti magára a felelősséget, hogy ezt megakadályozza, de ha gyanúja támad arra nézve, hogy az illető valamit eltussolni szándékozik, akkor mondja ki véleményét nyíltan, és tegye az illetőt felelőssé; továbbá ügyeljen arra, hogy minden felesleges munka elkerültesse s a helyzet szándékosan ne változtassék.

Lehetőleg meg kell akadályozni a csendőrnek azt is, hogy a helyszínén *felesleges beszélgetést folytassanak*. Gyakran megtörtént ugyanis, hogy a közönséges munkásoknak az intelligens alkalmazott, ki talán maga volt a baleset okozója, — az eset keletkezését és lefolyását a legártatlanabbnak látszó módon *elmagyarázza*, aminek a következménye az, hogy a kihallgatás alkalmával a munkások egészen jóakarátulag úgy adják elő a dolgot, mint ahogy azt a felügyelő, vagy más alkalmazott *beléjük beszélte*. Ebből folyik aztán sokszor az igazságtalanság is, hogy a szerencsétlenség előidézését, valamely szegény munkásra hárítják, holott valaképpen a balesetet az okozta, hogy *bűnös takarékságból fontos feladatokra kevés, munkával túlterhelt, vagy kellően ki nem oktatott munkást alkalmaztak*.

Tartsa tehát szem előtt a csendőr, hogy a bíróság is leginkább ennek a kiderítésére törekedik s azért gondoskodjon tőle tényleg arról, hogy az érdekeltek által ez el ne titkoltassék s az erre vonatkozó minden támpontot, valamint az esetleg később erre nézve felmerülő híreket, a hatóságnak híven bejelentse.